

Nasilje u obitelji (nekad i sad)

Repeša, Stela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:048359>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

STELA REPEŠA

NASILJE U OBITELJI NEKAD I SAD

Završni rad

Pula, srpanj, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

STELA REPEŠA

NASILJE U OBITELJI NEKAD I SAD

Završni rad

JMBAG: 0115049083 , izvanredni student

Studijski smjer: Izvanredni preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Sociologija odgoja i obrazovanja

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Sociologija

Znanstvena grana: Posebna sociologija

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

Pula, srpanj, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Stela Repeša, kandidatkinja za prvostupnicu Predškolskog odgoja (bacc.praesc.educ.) ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

Stela Repeša

U Puli, 27. lipanj 2021. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Stela Repeša dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „NASILJE U OBITELJI NEKAD I SAD“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 27. lipanj 2021.

Potpis

Stela Repeša

SADRŽAJ

UVOD	1
1. NASILJE U OBITELJI	3
2. NASILJE NAD DJECOM	5
2.1. TJELESNO ILI FIZIČKO ZLOSTAVLJANJE DJECE	5
2.1.1. POVIJESNI PREGLED TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE	7
2.2. SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE DJECE	13
2.2.1. POVIJESNI PREGLED SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE	15
2.3. EMOCIONALNO (PSIHIČKO) ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE DJECE	19
2.3.1. POVIJESNI PREGLED EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE	22
3. NASILJE MEĐU PARTNERIMA	24
3.1. TJELESNO ILI FIZIČKO ZLOSTAVLJANJE MEĐU PARTNERIMA	25
3.1.1. POVIJESNI PREGLED TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA MEĐU PARTNERIMA	26
3.2. EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE MEĐU PARTNERIMA	28
3.2.1. POVIJESNI PREGLED EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA MEĐU PARTNERIMA	29
3.3. SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE MEĐU PARTNERIMA	32
3.3.1. POVIJESNI PREGLED SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA MEĐU PARTNERIMA	33
4. NASILJE NAD RODITELJIMA	36
4.1. POVIJESNI PREGLED ZLOSTAVLJANJA NAD RODITELJIMA	38
5. ZAKLJUČAK	41
6. LITERATURA I MREŽNI IZVORI	43
7. POPIS SLIKA	46
SAŽETAK	48
SUMMARY	49

UVOD

Obitelj je osnovna društvena zajednica u kojoj bi svaki član trebao biti ravnopravan, te se osjećati ugodno i voljeno. Često su upravo članovi obitelji svjedoci i žrtve svakodnevnog nasilja. Nasilju u obitelji izloženi su djeca, partneri i starije osobe. Nerijetko se događa da oni sami nisu svjesni nasilja, ili ga jednostavno ignoriraju i ne žele prihvatiti. Kad govorimo o nasilju o obitelji mislimo na tjelesno, emocionalno, seksualno ili ekonomsko zlostavljanje. Ono može varirati od suptilnih oblika prisile do silovanja u braku, od nasilnog fizičkog zlostavljanja poput premlaćivanja, gušenja, do sakaćenja ženskih spolnih organa, bacanje kiseline koja rezultira unakaženošću i smrću.

Nasilje u obitelji je problem koji možemo naći u cijelom svijetu, a dokazi o njegovom postojanju postoje od početka povijesti. U prošlosti se u većini zemlja nasilje u obitelji smatralo opravdano i zakonski dopušteno, posebno u patrijarhalnim obiteljima gdje je muškarac bio glava obitelji, te su sve odluke bile u njegovim rukama. Mogao je odlučivati o načinima kažnjavanja vlastite supruge i djece, ali i o njihovom životu i smrti. Nasilje unutar obitelji je u prošlosti bilo mnogo brutalnije i okrutnije. Žene su se kuhale žive, spaljivale, kamenovale, svakodnevno premlaćivale, dok su djeca bila seksualno zlostavljana od vlastitih roditelja, osakaćena, služila kao žrtva bogovima i slično. Smatralo se, da žena ulaskom u brak postaje muževo vlasništvo. Vjerovalo se da žene provociraju svojim ponašanjem, te da one mogu tolerirati ili čak uživati u određenoj razini nasilja od svog supruga. Danas se nasilje u obitelji tretira kao ilegalno, te kazneno djelo. Postalo je uobičajeno da i policija intervenira u slučajevima obiteljskog nasilja, te se u takve situacije počinje uključivati država i pravne institucije. Iako zabranjeno, i dalje je prisutno u društvu. Moderne tehnologije su donijele neke nove načine zlostavljanja unutar obitelji. U svijetu gdje postoji ravnopravnosti i muškarci su postali jednako zlostavljani od strane svojih supruga. Žene su češće emocionalni zlostavljači, dok muškarci fizički. Muškarci manje prijavljuju slučajeve doživljenog zlostavljanja, zbog društva koje smatra da se to ne može dogoditi muškarcu ili se događa u manjoj mjeri, te da većina žena čini nasilje nad partnerom isključivo u samoobrani. Također, žrtvama nasilja su sve češće i roditelji od strane djece, koja zbog imovine iskorištavaju, zlostavljaju, a poneki čak iniciraju raniju smrt svojih roditelja. Danas upravo zato sve više država ulaže napore i bavi se suzbijanjem ovog nasilja. Sve se više stručnjaka počinje baviti ovom temom,

te se pokušava na sve načine zaštititi žrtve i smanjiti količinu obiteljskog nasilja u svijetu.

U ovom radu osim samog definiranja i detaljnog upoznavanja s oblicima nasilja, obradila se manifestacija obiteljskog nasilja kroz povijest. Naglašeni su oblici nasilja, te znakovi koji upućuju na nasilje, upravo kako bi mi sami jednog dana ako se nađemo u situaciji obiteljskog nasilja mogli pravovremeno reagirati, te spriječiti navedeno nasilje. Kroz povijest svakog od nasilja u obitelji uvidjet ćemo koliko smo napredovali u suzbijanju nasilja, te koliko još moramo raditi kao društvo da bi ga u potpunosti iskorijenili.

1. NASILJE U OBITELJI

Obitelj je temeljna društvena zajednica koja ima reproduktivnu, odgojnu, gospodarstvenu i zaštitnu ulogu, te svi članovi u njoj trebaju ostvariti svoja temeljna prava (Ajduković i Pavleković, 2000). Obiteljski dom se poistovjećuje s mjestom pružanja međusobne ljubavi, topline, mjestom utjehe i sigurnosti. Veliki broj roditelja, te djece ispunjava svoje uloge unutar obitelji kako bi svi bili sretni, zaštićeni i sigurni, ali postoje i druge obitelji gdje prevladavaju međusobno neprimjereni i nasilni odnosi. U takvoj zajednici se najbrutalnije krše temeljna ljudska prava njezinih članova. Bez obzira na činjenicu tko je žrtva, a tko nasilnik, raspon nasilja u obitelji s obzirom na njene članove uključuje nasilje nad djecom, nasilje među partnerima, te nasilje nad starijim članovima obitelji (Zloković, 2009).

Nasilnikom se smatra svaka osoba koja tjelesno ili psihološko nasilje koristi za zastrašivanje, omalovažavanje, kažnjavanje i ozljeđivanje drugih, ili nasilje koristi kao način uspostavljanja vlastitog autoriteta, postizanja koristi, rješavanja nastalih problema ili frustracija.

Žrtva obiteljskog nasilja smatra se dijete ili odrasla osoba koja je izložena izravnom tjelesnom napadu ili ona koja živi u opasnosti, strahu i neprimjerenim fizičkim, psihološkim, socijalnim, zdravstvenim i odgojnim uvjetima unutar vlastite obitelji (Zloković, 2009).

Izloženi nasilju u obitelji pojedinci mogu biti tijekom cijelog svog života, a najčešće su ti pojedinci žene, djeca i ostarjele osobe. Iako su navedeni pojedinci najčešće žrtve, u današnje vrijeme se posebna pažnja posvećuje i muškarcima kao žrtvama nasilja, osobito emocionalnog i ekonomskog zlostavljanja. Posljedice izloženosti nasilju su brojne i bitno utječu na mentalno zdravlje onih koji su mu izloženi, ali i na zdravlje samih promatrača.

Društveni i kulturni čimbenici imaju vrlo važnu ulogu u obiteljskim odnosima. Sa sociološkog pristupa uzroke nasilja u obitelji pronalazimo u interakciji makrosistematskih čimbenika kao što su loše socio-ekonomske prilike, nezaposlenost, loši radni uvjeti, demografska prenapučenost, socijalna izolacija, izostanak stručne pomoći, kulturalne vrijednosti i sl. Glavnim uzrokom smatraju se upravo socijalni činitelji (Zloković, 2009).

Obiteljsko je nasilje kao jedan od fenomena koji seže u daleku prošlost i kao socijalno prihvaćen oblik ponašanja u mnogim kulturama. Početke nalazimo u samom Svetom pismu koje pokazuje postojanje nasilja još od najranijih vremena. Kroz razvoj čovjekove povijesti nalazimo i patrijarhalno društvo gdje muškarac ima vlast i moć nad članovima obitelji. U to doba je nasilje bila javna stvar, dok u današnjem društvu postaje privatna, tj. obiteljska stvar. Tek se nedavno nasilje u obitelji prepoznalo kao društveni problem. Potreba za sprječavanjem nasilja u obitelji počela se razvijati tek u drugoj polovini 20. stoljeća. U 60-tim godinama je „otkriven“ problem zlostavljanja djece, te područje izučavanja nasilja u obitelji postaje sve opsežnije i složenije. Desetak godina kasnije počinje se ozbiljno istraživati i nasilje nad ženama i u međupartnerskim odnosima, a tek nešto kasnije, početkom 90-tih pokazuje se interes i za nasilje nad starijima (Ajduković i Pavleković, 2000).

Iako se sve veća pažnja posvećuje zaštiti žrtva nasilja u obitelji, u nekim se kulturama i društvima nasilje u obitelji i dalje smatra normalnim, uobičajenim i dopuštenim ponašanjem. Emocionalno, te tjelesno zlostavljanje se smatraju više disciplinskim mjerama nego nasilnim radnjama.

Slika 1. Zlostavljano dijete

Izvor: <https://archive.pakistantoday.com.pk/2020/02/05/massive-increase-in-rapes-child-sexual-abuse-in-punjab/>

(preuzeto: 23. lipnja 2021.)

2. NASILJE NAD DJECOM

Svako dijete ima pravo na obitelj u kojoj se osjeća sigurno, voljeno i zaštićeno, ali sve više studija prikazuje da je povijest djetinjstva bila noćna mora iz koje smo se počeli buditi. Zlostavljanje djece tijekom povijesti bilo je prisutno u svim civilizacijama, različitim kulturama i razdobljima, s različitim intenzitetom, te varijantama. Ono što im je bilo zajedničko je okrutnost i prešućivanje, a kad bi problem bio javno obznanjen izazivao je zgražanje i zabrinutost zbog opsega i posljedica za zdravlje, dobrobit i razvoj djece. Ovo se zlostavljanje često naziva „mračnim fenomenom našeg doba“. Kroz proučavanje odgoja, te obiteljskih odnosa prema djeci sve se više nailazi na veće vjerojatnosti da roditelji koji bi trebali brinuti o vlastitoj djeci to ne rade. Oni zanemaruju, tuku, odbacuju, ubijaju, teroriziraju i spolno zlostavljaju iste. Većina obitelji kroz povijest prakticira tjelesno zlostavljanje kao što su čedomorstvo, premlaćivanje i sl., seksualno zlostavljanje kao što je incest, te emocionalno zlostavljanje. U nekim državama roditelji su žrtvovali i osakaćivali vlastitu djecu. Pa čak i danas se omogućuje svakodnevno zlostavljanje, izgladnjivanje, sakaćenje i ubijanje djece (Lyord deMause, 2009).

Zlostavljanje djece prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO, 2006) određujemo kao „svaki oblik tjelesnog i/ili emocionalnog zlostavljanja, zanemarivanja i nemarnog postupanja ili iskorištavanja djece, što rezultira stvarnom ili potencijalnom opasnosti za djetetovo zdravlje, preživljavanje, razvoj i li dostojanstvo u kontekstu odgovornosti, povjerenja i moći“.

Kad govorimo o oblicima zlostavljanja, tradicionalno koristimo podjelu na četiri vrste, a to su tjelesno, emocionalno, spolno zlostavljanje i zanemarivanje. Ovi se oblici zlostavljanja najčešće isprepleću i preklapaju, te se često radi o višestrukom zlostavljanju.

2.1. TJELESNO ILI FIZIČKO ZLOSTAVLJANJE DJECE

Sindrom pretučenog djeteta opisan je u literaturi prije šezdeset godina, ali još uvijek nema opće prihvaćenog određenja tjelesnog zlostavljanja. Neusuglašenost definicija, te različiti rezultati istraživanja utječu na mogućnost generalizacije i usporedbe nalaza različitih istraživanja. Prema Dubravki Kocijan – Hercigonja (2003)

definicija fizičkog zlostavljanja djece uključuje aktivnosti prema osobi mlađoj od 18 godina, a koje rezultiraju rizikom za ozbiljno povrjeđivanje, smrt ili teške fizičke posljedice izazvane od osoba koje su odgovorne za zaštitu djeteta mlađeg od 18 godina.

Kada govorimo o fizičkom zlostavljanju, procjene su različite i ovise o socijalnim normama ponašanja koje vrijede u nekom društvu. One su mijenjaju i prate neke svoje zakonitosti kao što su zakonitosti određenih grupa, vjerskih zajednica i drugih, a koje su formirane često radi postizanja nekakvih ciljeva. Postoji vjerovanje da djecu treba tući jer će tako naučiti što je dobro, a što je zlo. Vjerovanja kao „i nas su tukli u djetinjstvu, pa smo sada poštene ljudi“ ili „batina je u raju izrasla i nikome ne škodi“ razlogom su zašto roditelji probleme s djecom rješavaju fizičkim putem, a okolina ne intervenira jer smatra da je to pravo roditelja, te da oni najbolje znaju što rade i što je dobro za njihovu djecu. Stav društva je da je odgoj i primijenjene metode odgoja isključivo obiteljska stvar, tj. stvar roditelja.

Najčešći znaci fizičkog zlostavljanja vidljivi su na koži. Promijene na koži mogu biti i slučajne stoga je vrlo važno donijeti ispravnu procjenu. Povrede je potrebno procjenjivati kroz razvojne faze djeteta. Bitno je naglasiti da se dijete srami svojih povreda i nastoji ih sakriti, te najčešće nalazi nekakvo opravdanje npr. da je palo niz stepenice, s bicikla ili da su ga druga djeca istukla. Jedan od načina fizičkog zlostavljanja su opekotine. Roditelji vrše nasilje nad djecom na način da ih uranjaju u kadu s vrućom vodom. Osim modrica i opekline, česti su ugrizi i čupanje kose, te prijelomi kosti. Tu nalazimo prijelome rebara, prelome lopatice, prsne kosti, lubanje, te u predjelu metafiza, više prijeloma različite starosti, te brojne stare prijelome. Jedan od načina zlostavljanja, ali i najčešći uzrok oštećenja mozga je tresenje djeteta poznato kao „shaken baby sindrom“. Takvim načinom zlostavljanja može se izazvati i sama smrt djeteta (Buljan – Flander i Kocijan – Hercigonja, 2003).

Najčešći faktori koji dovode do ovakve vrste obiteljskog nasilja nad djecom u današnje vrijeme su stres, identifikacija s agresorom kao što su alkohol i droga, nizak stupanj edukacije i nezaposlenosti, medijska prenaplašenost nasilja, rat sa svojim posljedicama, karakteristike susjedstva u kojem dijete odrasta, te kao najvažniji faktor kvaliteta obitelji i obiteljskih odnosa (Buljan – Flander i Kocijan – Hercigonja, 2003).

Na određivanje prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja svakako utječe kultura, religija, socijalna konstrukcija djetinjstva, roditeljstva i različite vrijednosti vezane uz djecu.

Slika 2. Tjelesno zlostavljanje djeteta

Izvor: https://en.publika.md/abused-4-year-old-child-told-social-workers-her-name-is-idiot_2626700.html

(preuzeto: 23. lipnja 2021.)

2.1.1. POVIJESNI PREGLED TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Tjelesno zlostavljanje i kažnjavanje djece u obitelji ima dugu povijest. Stoljećima se opravdavalo kao metoda održavanja discipline, te prenošenja odgojnih vrijednosti i obrazovnih ideja (Tomison, 2001). Tjelesno zlostavljanje i iskorištavanje djece smatrani su normalnim tijekom povijesti, što znači da je veliki dio onoga što danas percipiramo kao zlostavljanje, prije smatrano prihvatljivo i dolično. Roditelji su nad djecom imali neograničenu moć, te su djecu smatrali imovinom.

Postoje različiti podaci o okrutnim roditeljskim postupcima i obespravljenosti djece u različitim kulturama i dijelovima svijeta.

U staroj Grčkoj djeca su odgajana surovim metodama, a osobito je to bilo obilježje spartanske kulture. Da bi spartanski dječaci bili osposobljeni za borbu s neprijateljima i postali izdržljivi, od najmlađih dana su ih u obiteljima zlostavljali na način da su ih privikavali na glad, žeđ, hladnoću, te bolove. Osim što su bili izloženi nasilju, bili su poticani da ga sami i čine. Poticani su na ubijanje robova na ulici u svrhu vježbe. Majke su ih vodile u rat kako bi promatrale ono što će raditi kad odrastu. Odgoj je u to doba težio tome da se učvrsti bezuvjetna poslušnost, izdržljivost i stvori navika pobjeđivanja (Zaninović, 1988).

U starom Rimu svi odrasli članovi obitelji, robovi i djeca bili su isključivo u vlasništvu oca koji je nad njima imao apsolutnu moć i pravo života i smrti. Takva prava i ovlasti koje glavar obitelji ima nad članovima obitelji i imovinom naziva se patria potestas. Novorođenče se polagalo pred očeve noge, a ako bi ga otac podigao davao mu je pravo na život, a ako bi ga ostavio da leži, bilo bi osuđeno na smrt. Nasilje se provodilo od samog rođenja. Otac je kroz apsolutnu moć imao ovlasti osakatiti, prodati, pa i ubiti dijete, osobito ako je ono rođeno slabo ili s tjelesnim oštećenjima.

U Grčkoj se djecu zamotavalo u čvrste zavoje do godinu dana ali i kasnije kako bi se spriječilo da si otkinu uši, izgremu oči, polome noge, ili diraju spolovilo.

Okrutno postupanja prema djeci događa se u svim kulturama, socijalnim slojevima i etničkim skupinama. Tijekom povijesti djeca su često bila i ubijana, i to najčešće od vlastitih roditelja.

Ubijanje djece, tj. infanticid prakticirano je stoljećima u različitim kulturama, a ubijana su i tek rođena djeca, ali i ona starija. Čedomorstvo od strane majke postojalo je na svim kontinentima i civilizacijama. Čedomorstvo najčešće proizlazi od tvrdoće života, a ne tvrdoće srca. U našim je krajevima čedomorstvo bilo motivirano strahom od sramote i osude okoline zbog izvanbračnog majčinstva, nesigurnosti u očinstvo, bračne nevjere, te ako je otac bio oženjen ili bio druge rase i vjere. Također, ubijalo se i ako je dijete predstavljalo materijalno opterećenje (Lonza, 2001).

Postupci čedomorstva su bili usmjereni da smrt nastane brzo, potajno i neprimjetno, kako se plač djeteta ne bi čuo, te kako se ne bi otkrilo tijelo. Čedomorstvo se izvršavalo pasivno, te aktivno. Pasivno usmrćivanje najčešće se izvršavalo nepodvezivanjem pupka, ne čišćenjem respiratornog trakta, nedavanjem hrane ili izlaganjem hladnoći. Aktivno usmrćivanje najčešće se izvršavalo mehaničkim asfikacijama, tj. onemogućavanjem prolaska zraka kroz pluća zbog začepljenih dišnih putova, kao što su davljenje, gušenje i sl., te mehaničkim ozljedama kao što su udaranje i bacanje djeteta u tvrdu podlogu, što uzrokuje unutarnje krvarenje i lomljenje, nakon čega slijedi smrt. Autor Lonza (2001) navodi da su u Dubovačkoj Republici novorođenčad utapljali bacanjem u more ili bunar, te priklanu ubacili u zahodsku jamu ili s visine. Sličan način oduzimanja života je i u drugim zemljama, kao u Japanu gdje je čedomorstvo „mobiki“ vršeno gušenjem. U Kini su bebe utapali u kante s hladnom vodom, a u Indiji u mlijeku (Milner i sur., 1990).

Najčešći razlozi ubijanja djece bili su siromaštvo, urođene mane, praznovjerje i neznanje.

U srednjem vijeku se čedomorstvo počelo smatrati zlodjelom i otada se pravno sankcionira, ali jako teško otkriva. Na žalost, čedomorstvo i danas postoji u našim krajevima usprkos različitim metodama zaštite od neželjene trudnoće i prevencije.

Kršćanstvo je pokušalo smanjiti izravno ubijanje novorođenčadi, ali se napuštanje djece svejedno nastavilo tako da su roditelji djecu prodavali, slali u samostane, posvojiteljske obitelji ili druge domove kao sluge (deMause, 2009).

Neke od metoda koje su roditelji koristili kod napuštanja djece su ostavljanje da umru od posljedica dehidracije, gladi, hipotermije ili napada životinja. Najčešće su ostavljana djeca koja su bila slaba, te neželjena. U staroj Grčkoj odluku za izgladnjivanjem djeteta donosio je otac, a u Sparti skupina starješina, no taj čin nisu smatrali ubojstvom jer su vjerovali da dijete ima šanse da bude spašeno od strane bogova. Germanska plemena su smatrala da je normalno ostaviti dijete u šumi izloženo svim nepogodama, osobito ono dijete koje je rođeno izvan braka. Oni su ubijanje djece smatrali sramotnim. U srednjem vijeku uobičajena pojava je bila da roditelji neželjenu i izvanbračnu djecu ostavlja u crkvama, te su iz tog razloga otvorena brojna sirotišta. Djecu se izlagalo na pogodnim mjestima i putu gdje je bilo

nade da ih netko pronađe, te preuzme brigu o njima. Odbijanje podizanja više od polovice djece od strane roditelja bilo je učestalo do devetnaestog stoljeća. Napuštanje djece je nastavljeno i danas u manjoj mjeri nego u prošlosti, te je i dalje društveno prihvaćeno (deMause, 2009).

Žrtvovanje bogovima i nadnaravnim bićima bio je čest način ritualnog ubijanja djece od strane roditelja u različitim kulturama. Vjerne prikaza navedenog možemo naći već u starogrčkoj mitologiji i književnosti. U Kartagi je otkriveno masovno groblje na kojima se nalaze urne s kostima djece koju su žrtvovali njihovi roditelji još između 400. i 200. godine p.n.e. Žrtvovanje je tad bilo popraćeno glazbom i plesom, te ritualnom orgijom gdje su se vjerojatno i ritualno silovale djevice.

Također, otkriveni su ostaci žrtvovane djece i u kulturi Inka. Neka od plemena su žrtvovala sinove kako bi osigurali obilnu žetvu, dok su druga djecu žrtvovala bogu kiše. Roditelji su djecu bacala u rijeku Ganges kao žrtveni prinos, a u Rusiji su seljaci žrtvovali svoje sinove i kćeri bogu Perunu.

Praznovjerje je bilo razlog brojnih ubojstva djece jer su roditelji vjerovali da su u njima zli duhovi. Prakticirala su se ritualna ubojstva blizanaca u Keniji, te u Nigeriji su djecu čije su majke umrle pri porođaju, žive zakopavali pod zemlju.

Smatralo se da djecu opsjednutu zlodusima treba mlatiti kako bi istjerali iz njih navedene duhove. Roditelji su to činili na razne načine s raznim instrumentima od bičevanja s lopaticama štapovima, željeznim šipkama, snopovima prutova, bičem od lančića, badala, te mlatilicama. Premlaćivanja su bila veoma teška, te bi izazivala modrice i krvarenja, te su bila uobičajenim dijelom djetetove svakodnevice (deMause, 2009).

U 17. stoljeću djecu se i dalje udaralo, ali ne i premlaćivalo. Nekadašnje šibanje zamijenjeno je, primjerice, zatvaranjem u mračne ormare nekoliko sati, ili uskraćivanjem hrane, i to ponekad i kroz više dana. Roditelji su u to doba djeca vodili gledati trule leševe, te sam proces vješanja, a na povratku kući ih istukli kako bi zapamtili što su vidjeli (deMause, 2009).

Neznanje je bio čest uzrok smrti djece tijekom povijesti. Najčešće se spominje davanje opijata i alkohola, što se pokazalo fatalnim, te uranjanje djece u hladnu vodu da očvrstnu.

Iako se zabrana ubijanja djece susreće već u rimskom pravu, uočeno je da su se te odredbe rijetko primjenjivale. Infanticid je prisutan i u današnjem društvu. Znači, iako je ubijanje djece ozakonjeno i nije ostalo samo u domeni obitelji, i dan danas djeca umiru od posljedica tjelesnog zlostavljanja i zanemarivanja i to u razvijenim zemljama.

Zlostavljanje djece prisutno je već tisućama godina, i dok je kroz povijest bilo prihvaćeno u društvenom kontekstu u kojem se odvijalo, danas razvojem društvene svijesti te pravima djeteta, takvi oblici ponašanja, nailaze na društveno neodobranje. Značajan korak u tom smislu je objavljeni povijesni članak „Sindrom pretučenog djeteta“ iz 1962. godine (Bilić i sur., 2012).

Primjena tjelesne prisile, odnosno tjelesno kažnjavanje djece u odgojne svrhe i danas je općeprihvaćeno u nizu kultura i sredina, usprkos upozorenjima stručnjaka. Mnogi smatraju da je tjelesno kažnjavanje odgojna metoda za korekciju lošeg ponašanja, osobito oni koji vjeruju da je njihova dužnost mijenjati ponašanje svog djeteta. Roditelji tako žele smanjiti trenutno nepoželjno ponašanje, a i povećati poželjno ponašanje i poslušnost u budućnosti. Roditelji danas smatraju da je tjelesno kažnjavanje najefikasnija odgojna metoda koju su rabili njihovi roditelji, pa su zato i oni izrasli u „velike“ ljude. Neki roditelji danas koriste tjelesno kažnjavanje mirno, promišljeno, planirano, te njihove akcije ne prate snažne emocije, dok kod drugih roditelja je to proizvod praćen srdžbom, gubitkom kontrole, a kasnije uznemirenošću, čak i osjećajem tuge i krivnje. Do socijalizirajućeg načina djece dolazi tek u devetnaestom stoljeću gdje neki od roditelja prestaju terorizirati djecu, te se počinju koristiti nježnija psihološka sredstva. Tjelesno kažnjavanje koje je prisutno danas uključuje razne tjelesne oblike. To su izravni fizički oblici kažnjavanja kao što su potezanje za kosu, udaranjem rukom ili predmetima, štipanje i drmanje. Djecu se također prisiljava na konzumaciju različitih štetnih tvari kao što je guranje ljutih začina ili ispiranja usta sapunom. Radnje koje uključuju prekomjernu tjelesnu nelagodu koje spadaju u tjelesno kažnjavanje djece su prisiljavanje djece da stoje ili sjede u neugodnom ili bolnom položaju, kleče na tvrdim ili oštrim predmetima (sol, kukuruz, riža, staklo), uskraćuje im se voda ili hrane, te primoravanje djece na prekomjernu tjelovježbu. Česta obrazloženja za tjelesno kažnjavanje kao prihvatljivom obliku odgoja djece, roditelji opravdavaju tako što smatraju da im se na drugačiji način ne mogu objasniti neke stvari, te da tako najbrže prihvaćaju njihove riječi i upozorenja.

Roditelji smatraju da kažnjavanje djeci ne nanosi štetu jer ga primjenjuju umjereno, a i stvarno ih vole. Vjeruju da dijete koje shvati da će biti kažnjeno brže mijenja svoje ponašanje, ali ovdje se pojavljuju i same kulturne norme koje podupiru kažnjavanje, jer šira obitelj i prijatelji savjetuju roditeljima da trebaju tjelesno kažnjavati svoju djecu (Bilić i sur., 2012).

Praćenje predvođenja Konvencije o pravima djeteta u različitim zemljama svijeta pokazuje da za sad još ne postoji određenje zlostavljanja koje bi se moglo univerzalno primjenjivati. Uspostavu široko prihvaćenog određenja tjelesnog zlostavljanja djece naročito ometa višeznačno društveno vrednovanje roditeljskih postupaka, naročito korištenja nasilje u odgojne svrhe. Hrvatska se svrstala među zemlje u kojima je zabranjeno tjelesno kažnjavati djecu, ali ta norma još uvijek nije u potpunosti zaživjela niti u stručnoj, a ni u široj javnosti.

Slika 3. Pogled zlostavljanog djeteta

Izvor: <https://www.haikudeck.com/child-abuse-uncategorized-presentation-l2yiWr5dJx>

(preuzeto: 23. lipnja 2021.)

2.2. SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE DJECE

U literaturi se može pronaći veliki broj različitih definicija spolnog zlostavljanja djece, međutim često korištena je ona Američke akademije i dječje adolescentne psihijatrije (2008) koja definira seksualno zlostavljanje djece kao bilo kakav seksualan čin između odrasle i maloljetne osobe ili između dvije maloljetne osobe ako jedna ima moć nad drugom, te prisiljavanje ili uvjeravanje djeteta na sudjelovanje u seksualnom činu bilo kakve vrste (s kontaktom ili bez kontakta). Seksualni čin tako podrazumijeva ne samo seksualni odnos nego i ekshibicionizam, voajerizam, izlaganje pornografskom materiju, te seksualnu komunikaciju putem telefona ili interneta (Bilić i sur., 2012).

Kako bi razlikovali zlostavljajuće od nezlostavljajućih seksualnih ponašanja i radnji moramo se bazirati na tri faktora koja se koriste u kliničkoj diferencijaciji. To su postojanje razlike u moći koja ukazuje da jedna strana, tj. zlostavljač kontrolira drugu stranu, odnosno žrtvu, iako seksualno zlostavljanje najčešće ne uključuje fizičku silu nego nagovaranje, prijetnje ili podmićivanje. Sljedeći faktor je razlika u znanju, što znači da je sam zlostavljač ili stariji ili razvojno napredniji i inteligentniji od žrtve. Posljednji faktor je razlika u zadovoljenju, što znači da je cilj zlostavljača zadovoljiti sebe, a ne da obostrano seksualno uživaju. Seksualni činovi koji su obuhvaćeni pojmom seksualnog zlostavljanja mogu varirati od lakših do težih oblika, a najčešće se seksualno zlostavljanje događa unutar obitelji i to oko 40% zlostavljača čine obiteljski članovi. Unutarobiteljski zlostavljači čine jednu polovinu svih zlostavljača djevojčica, te do jedne petine svih zlostavljača dječaka. Kad govorimo i opisujemo takvo spolno zlostavljanje koristimo u većini slučajeva termin „incest“. Pravno se ovaj termin odnosi na vaginalno općenje muškarca i žene za koje počinitelj zna da su mu kćer, sin, sestra ili majka. Ovaj oblik zlostavljanja traje duže vrijeme i ima velike posljedice jer se radi o odnosu roditelja i djeteta. U većini slučajeva zlostavljači su osobe muškog spola, dok žene rijetko izvršavaju seksualno zlostavljanje samostalno. One su najčešće ili sudionici ili pod utjecajem i prisilom muškarca. Postoji više vrsta seksualnog zlostavljanja djeteta unutar obitelji, a to može biti dijadni odnos, kao najčešći odnos, u koji su uključeni jedan zlostavljač, te jedna žrtva, ali i grupni seks u kojem može biti više zlostavljača ili žrtvi. Seksualno iskorištavanje djece organizira se i kroz uključivanje djece u prostituciju i pornografiju. U ovom obliku seksualnog zlostavljanja mogu biti uključeni uz roditelje i poznanici i profesionalci. Može se

koristiti za osobnu uporabu, razmjenu, prodaju, te ucjenjivanje žrtve. Ponekad se starija djeca sama uključuju u dječju prostituciju zbog ranijeg zlostavljanja ili bijega iz kuće. Postoje različite obiteljske karakteristike koje su preduvjeti za razvoj seksualnog zlostavljanja djece. Najčešće rizik za nastanak ove vrste zlostavljanja se javlja u nepotpunim obiteljima ili obiteljima u kojima djeca žive s ne-biološkim ocem (očuhom), socijalno izoliranim obiteljima, obiteljima nižeg ekonomskog statusa i obrazovanja, obiteljima s većim brojem članova, te obiteljima u kojima postoji kriminalno ponašanje roditelja. Iako su to neki od faktora rizika, kod mnogih žrtava zlostavljanja ovi faktori nisu prisutni (Sesar, 2009).

Seksualno nasilje ima dugoročne i štetne posljedice za dijete, te one ne nestaju odrastanjem. Seksualno zlostavljano dijete osjeća strah, bespomoćnost i uplašenost. Kod takvog djeteta javlja se osjećaj srama i krivnje jer smatra da je svojim lošim ponašanjem zaslužio to što mu se događa. Seksualno zlostavljana djeca mogu pokazivati niz simptoma koji ovise o intenzitetu i trajanju zlostavljanja, stupnju bliskosti sa zlostavljačem, te načinu sučeljavanja sa zlostavljačem. Prema Buljan – Flander i Kocijan – Hercigonja (2003) postoje fizički i emocionalni znaci zlostavljanja, te seksualizirano, socijalno, samodestruktivno i ponašanje u školi koje primjećujemo kod zlostavljane djece. Neki od fizičkih znakova koje ćemo primijetiti kod seksualno zlostavljanog djeteta su ozljede na grudima i genitalnom području, krvarenja, modrice, psihosomatske smetnje, trudnoća i menstrualne smetnje, gubljenje i dobivanje na težini, često tuširanje, pokrivanje ili oblačenje koje puno otkriva. Emocionalni znakovi koje primjećujemo kod takve djece su ljutnja, tjeskoba, strah od mraka, sram, krivnja, izoliranost, plač, depresija, strah od fizičkog kontakta, posebno oko područja genitalija, te strah da budu sami s određenim ljudima. Kod djece se primjećuje i različito seksualizirano ponašanje gdje oni imaju neobičan interes za svoje i tuđe genitalije, koriste „proste“ riječi, crtaju crteže na kojima su naglašeni seksualni detalji, često masturbiraju, promiskuitetni su, te se mogu početi baviti i prostitucijom. Socijalno i samodestruktivno ponašanje koje primjećujemo kod ovakve djece su konfuzija uloga u obitelji, mokrenje u krevet, tepanje, dudanje palca, perfekcionizam, poslušnost, povučenost ili hiperaktivnost, noćne more, konzumacija droge i alkohola, samoozljeđivanje i pokušaj suicida, ulaženje u problematične situacije, te bježanje od kuće.

Djeca su u ovakvim situacijama sasvim bespomoćna, te ne mogu govoriti i ne smiju o zlostavljanju, ona su ovisna o odraslima koji bi trebali prepoznati znakove seksualnog zlostavljanja i nešto poduzeti. Upravo zbog toga seksualno zlostavljanje traje jako dugo prije nego se otkrije.

Slika 4. Emocija na licu zlostavljanog djeteta

Izvor: <https://www.west-info.eu/cyprus-acts-against-child-sexual-abuse/>

(preuzeto: 23. lipnja 2021.)

2.2.1. POVIJESNI PREGLED SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Seksualno zlostavljanje djece prisutno je od najranijih vremena, te je bilo uobičajena i raširena pojava. Djetinjstvo slobodno od spolne zlouporabe je kasnije povijesno postignuće, ograničeno na malo sretnih djece u malo modernih društava. Ono što se zaista događalo u obiteljskom krevetu rijetko je ostavljalo povijesne

tragove, ali većina zapisa koji su nam na raspolaganju svjedoče o vrlo okrutnom seksualnom zlostavljanju djece.

U staroj grčkoj i rimskoj kulturi spolna zlorporaba djece bila je vrlo česta. Grčko i rimsko dijete živjelo je od najranije dobi u atmosferi spolnog zlostavljanja. U navedenoj kulturi spominju i se dječji bordeli, te spolno ropstvo. Osim djevojčica i dječake su roditelji redovito ustupali drugim muškarcima da ih siluju. Usprkos tabuima, u obiteljima je u različitim kulturama tijekom stoljeća egzistiralo seksualno zlostavljanje. Najsnažnija njegova popratna karakteristika bila je i ostala poricanje, a upravo zbog toga je i manje dokumenata o tom obliku nasilja prema djeci. Incest, tj. spolni odnos s krvnim srodnikom često se vezuje uz bogate slojeve, vjerojatno jer se o njima jedino i pisalo u to doba. U 18. stoljeću negodovanja protiv pedofilije i pokušaji kontrole spolnog zlostavljanja djece prerasli su u drugu krajnost. Takve kazne zbog dodirivanja vlastitih intimnih dijelova, ostavljale su posljedice kao što su halucinacije, noćne more i slično. Takva se vrsta kažnjavanja počela napuštati tek krajem 19. stoljeća (deMause, 2009).

U različitim kulturama bila su i raširena ritualna silovanja muške i ženske djece, kastracija, seksualno ropstvo i sl. u kojima su bili uključeni članovi obitelji. Okrutno se postupalo osobito prema djevojčicama, koje se nisu mogle žaliti ni na što jer bi ih inače kaznili spolnim osakaćivanjem (Bilić i sur., 2012).

Incestuozna kultura je bio najčešći slučaj u kulturama bez pisma. Jedna od takvih kultura je bila kultura s Nove Gvineje. Majke bi se dugo poslije porođaja pridržavale tabua protiv seksa sa svojim muškarcima, te bi gole spavale uz svoju djecu do dobi oko četiri godine. One su doživljavale orgazme dok bi ih dojile i redovno im rukom nadraživale spolovila. U ranijim povijesnim vremenima česti su u preliteralnim društvenim sredinama uobičajeni bili majčinski incest i muška pederastija. Umjesto da incest bude tabuom, on je bio univerzalan za većinu djece u većini kultura i povijesnih razdoblja. Djetinjstvo slobodno od seksualnog zlostavljanja od strane odraslih je zapravo vrlo kasno povijesno dostignuće (deMause, 2009).

Izvan Zapada seksualno je zlostavljanje djece uobičajena praksa unutar mnogih obitelji. Za primjer također mogu poslužiti seksualne i incestuozne aktivnosti koje su kroz prošlost zabilježene u Kini i Japanu, te i nekim dijelovima Indije koji su čak dopuštali incestuozne brakove. Tu se pojavljuju dječji konkubinati, seksualno

ropstvo, te hramska prostitucija na Srednjem Istoku. Djetinjstvo u Indiji počinje redovnom ručnom stimulacijom djetetova spolovila, što opravdavaju da majka to čini kako bi djevojčice „bolje spavale“, a dječaci „postali muževni“. Dijete je u takvoj obitelji spavalo zajedno s roditeljima u obiteljskom krevetu, a često sudjelovalo i u njihovom spolnom odnosu. Dijete su roditelji često „posuđivali“ kako bi spavalo s drugim članovima proširenog kućanstva. Upravo iz tog razloga nastala je poslovice „da bi djevojka bila djevica u dobi od deset godina, ne smije imati ni oca, ni brata, ni bratiće“. Hindiske malene djevojčice su razdjevičili maleni dječaci s kojima se igraju. Oni bi tako ponavljali erotske lekcije koje su nesvjesno pokupili od roditelja promatrajući njihov promiskuitetan obiteljski život. U to doba kod svih je djevojčica u dobi do deset godina nedostajao himen, te je incest bilo češće pravilo u obitelji nego izuzetak (deMause, 2009).

Drevni indijski običaj je bio i dječji brak. Smatralo se da je to apsolutna nužnost jer su djevojčice po prirodi veoma seksualne i moraju se rano udati kako ne bi zavodile ostale muškarce. Indijske su majke često podržavale rani brak, jer su smatrale da će tako zaštititi svoje djevojčice od silovanja u vlastitoj obitelji. Indijski potkontinent još uvijek ima mnogo etičkih grupa gdje se prakticira incestuozni brak između očeva i kćeri, te majki i sinova. Mnoge obitelji kako bi makle djecu od incestuoznih aktivnosti u obiteljskom krevetu, slale bi djecu da ostatak djetinjstva provedu u seksualnim spavaonicama, gdje bi ih silovali stariji dječaci i odrasli muškarci.

Djetinjstvo u povijesti Kine je bilo vrlo slično Indijskom. U Kini su samo rijetke djevojčice ulazile u pubertet netaknutog himena. Čak je i univerzalna praksa savijanja stopala imala seksualnu svrhu, pri čemu je djevojčica prolazila kroz višegodišnje bolno lomljenje i deformiranje kostiju kako bi muškarci mogli voditi ljubav s njezinim nožnim palcem. U Japanu je također bila slična situacija kao i u prethodno navedenim zemljama. Tamo, čak i danas postoje seoska područja gdje se očevi žene sa svojim kćerima ako je majka umrla (deMause, 2009).

Seksualno iskorištavanje je bilo rasprostranjeno i na Bliskom istoku. Javna kupališta u tim zemljama su posebno erotizirana, a djevojčice se incestuozno koriste čak i češće nego dječaci. U Arapskim zemljama žene su znale da su njihovi muževi pedofili i da radije imaju spolne odnose s vlastitom djecom nego s njima. Upravo

zbog toga žene vlastitim djevojčicama kad napune šest godina rašire bedra i britvicom odsjeku klitoris, a često i male usne kako bi dokrajčile zauvijek njezinu sposobnost da osjeća seksualni užitak. Nedavna istraživanja pokazala su da egiptске djevojke i žene još uvijek prakticiraju klitoridektomiju (deMause, 2009).

Prvi put se javno spominje slučaj seksualnom zlostavljanja u SAD-u 1627. godine, kad oca proglašuju krivim, te ga pogubljuju zbog incestuoznih radnji s vlastitom kćeri. Ponekad bi dijete bilo osuđeno na bičevanje jer bi ga smatrali krivim da ohrabruje i potiče seksualno zlostavljanje. Seksualno zlostavljanje u obitelji bila je tabu tema i većinu žrtava nisu htjeli ni priznati, ni poslušati. O seksualnom zlostavljanju djece počinje se tek javno govoriti 1970. godine, te se ističe da se ono najčešće događa u upravo u obitelji (Bilić i sur., 2012).

Slika 5. Strah zlostavljanog djeteta

Izvor: <https://specimen-news.com/2019/01/16/groundbreaking-study-highlights-responses-to-sexual-violence-against-children/>

(preuzeto: 23. lipnja 2021.)

Istraživanja koja su se provela 70-tih godina prošlog stoljeća, te nastavila nekoliko sljedećih desetljeća imala su veću stopu prevalencije jer je tada problem spolnog zlostavljanja dobio velik publicitet u javnosti, te je samim time bilo lakše priznati i otkriti zlostavljanje. Posljednjih godina su se i u Hrvatskoj počela provoditi istraživanja prevalencije seksualne zlostavljanosti, ali uglavnom na odrasloj populaciji. U proteklih nekoliko godina, a i još uvijek izbija i na površinu činjenica da je velik dio onih koji su doživjeli seksualno zlostavljanje u djetinjstvu upravo iz „jako religioznih“ obitelji. Donedavno kao da nije ni bilo zlostavljanja djeteta u obitelji s obzirom na informacije, ali danas znamo da se seksualno zlostavljanje djeteta događa u svim sredinama, kako u kršćanskim, tako i u nereligioznim, ali i u obiteljima s malim, ali i velikim prihodima, isto kao i među obrazovanim i obiteljima bez obrazovanja. Većina seksualnog zlostavljanja u obitelji započinje tek s normalnim dodirima ljubavi, pa sve do seksualnog milovanja koje se nastavlja s dugotrajnim seksualnim zlostavljanjem. Zlostavljanje će uvijek na razne načine naštetiti djetetu, te biti uzrokom boli koja će djelovati na sve aspekte dječjeg života (Adventisti Hrvatska, 2011).

2.3. EMOCIONALNO (PSIHIČKO) ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE DJECE

Emocionalno zlostavljanje je kontinuirano neprijateljsko i/ili indiferentno ponašanje roditelja i drugih koji nastupaju s pozicije moći, na temelju kojega dijete može zaključiti da je bezvrijedno, nevoljeno, neadekvatno, što oštećuje njegovu emocionalnu stabilnost i psihološki kapacitet, te kratkoročno i/ili dugoročno negativno utječe na njegov razvoj i dobrobit (Bilić, 2008).

Normalni emocionalni razvoj znači da dijete ima šansu naučiti da ljudske osjećaje pokaže na socijalno prihvatljiv način. Djeca trebaju naučiti kako se nositi s frustracijama i imati pozitivne emocije prema sebi ali i drugima. Ako su djeca žrtve emocionalnog zlostavljanja, javljaju se problemi u pokazivanju emocija, u kontaktu s drugima, komunikaciji, odnosu prema samom sebi, što znači da je ugrožen njihov razvoj, a posljedice mogu trajati čitav život.

Šest osnovnih kategorija koje susrećemo kao emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje djece su odbijanje i ponižavanje što podrazumijeva verbalno i neverbalno ponašanje roditelja koji ponižava li odbija dijete, a to na način da podcjenjuje, ponižava dijete u javnosti i unutar obitelji, posramljuje, ismijava, te kritizira dijete. Sljedeća kategorija je teroriziranje i prijetnje djetetu tako da mu se prijete tjelesnim povredama, napuštanjem, ubijanjem, te stavljanjem njegovih voljenih osoba u opasne situacije. To se postiže tako da se dijete dovodi u nepredvidive i uznemirujuće okolnosti, postavljaju se rigidni i nerealistički zahtjevi pod prijetnjom gubitka npr. ljubimca, igračke i sl., te prijetnja i izvršenje nasilja nad njima. Treća kategorija je izoliranje što podrazumijeva neprekidno osporavanje djeteta da ostvari kontakte i komunikaciju s vršnjacima ili drugim osobama izvan doma tako da zatvara dijete i postavljanje nerealne zabrane i granice. Četvrta kategorija je iskorištavanje i korumpiranje gdje se potiče dijete da razvije neprikladna ponašanja, a odnosi se na poticanje ili podržavanje antisocijalnog ponašanja (dječja pornografija, prostitucija, kriminalne radnje, zlouporaba ovisnosti, nasilje nad drugima), poticanje i dopuštanje ili ohrabrivanje ponašanja koja nisu primjerena dobi djeteta kao što su infantilno ponašanje, življenje roditeljskih neispunjenih snova, te „dijete roditelj“ i ograničavanje uplitanje u kognitivni razvoj djeteta. Peta kategorija je ignoriranje što podrazumijeva postupke roditelja koji ne obraćaju pažnju na djetetove potrebe i pokušaje interakcije. Roditelji nisu uključeni i povezani s djetetom zbog nedostatka motivacije i kapaciteta, ostvaruju komunikaciju samo kad je to nužno, te nemaju mogućnost pokazivanja emocija, brige i ljubavi za dijete. Posljednja, šesta kategorija, je zanemarivanje obrazovanja, te mentalnog i fizičkog zdravlja djeteta. Ono podrazumijeva ne zadovoljenje medicinskih, mentalnih i obrazovnih potreba tako da ih roditelj odbija, ignorira i onemogućava (Ždero, 2005).

Ono što prvo primijetimo na emocionalno zlostavljanom ili zanemarenom djetetu je izraz njegova lica, njegove emocije koje ne odaju sliku sreće i bezbrižnosti, već strah, nesigurnost i tugu. Takva djeca rijetko plaču, apatični su, agresivni, depresivni, usamljeni, uplašeni i tjeskobni, ne gledaju sugovornika u oči, ne pokazuju zadovoljstvo u igri ili bilo čemu drugome. U analizi dječjih crteža također možemo prepoznati emocionalno zlostavljano dijete. Nesigurna djeca crtaju većinom blijedim bojama, te najčešće olovkom i nesigurnim potezima. Vrlo često je sam crtež stisnut uz rub stranice ili ugao papira. Oni izostavljaju određene članove obitelji s crteža, te

predimenzioniraju ili umanjuju članove kako bi prikazali odnose između njih. Ostali znakovi emocionalnog zlostavljanja koje primjećujemo na djetetu su nedostatak povjerenja u sebe i druge, povlačenje, nervozni postupci, agresija, poremećaji spavanja (noćne more), poremećaji uzimanja hrana (pretjerano jedenje ili odbijanje hrane), tikovi, bježanje od kuće, te pokušaj samoubojstva.

Slika 6. Emocionalno zlostavljanje djeteta

Izvor: <https://sites.google.com/site/exploitationofchildren/child-abuse/verbal-abuse>

(preuzeto: 22. lipnja 2021.)

Emocionalni zlostavljači su najčešće roditelji koji su bili sami zlostavljani tijekom svog razvoja, često potječu iz socio-kulturnih sredina u kojima se nasilje tolerira, te je društveno prihvaćeno. U obiteljima djece zlostavljača, majka je vrlo često nametljiva, zahtjevnica i nepromjenjiva, a otac emocionalno distanciran, hladan, odsutan i indiferentan za djetetove potrebe. Takve roditelje iritira dječji plač, ne žele

se koncentrirati na djetetove potrebe, ne razgovaraju s djetetom, nezadovoljni su spolom djeteta, te su usmjereni na što ranije postizanje određenih faza razvoja (Buljan – Flander i Kocijan – Hercigonja, 2003).

Emocionalno zlostavljanje kao takvo je više usmjereno na odnose, a manje na događaje. Iako njegove posljedice nisu vidljive, njegov utjecaj može biti puno štetniji i dugotrajniji nego kod drugih oblika zlostavljanja. Upravo neevideniranost i neprepoznavanje posljedica otežava pružanje pomoći (Bilić i sur., 2012).

2.3.1. POVIJESNI PREGLED EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Na pojavu emocionalnog zlostavljanja skreće se pozornost tek u 20. stoljeću, te na taj fenomen među prvima upozoravaju književnici. U književnosti postoji puno opisa emocionalnog zlostavljanja djece i mladih, ali najekspresivnije prikaze dao je Charles Dickens upozoravajući javnost na problem odbačene i terorizirane djece u Engleskoj u 19. stoljeću. Kasnije i Rudyard Kipling opisuje u svojim djelima vlastito iskustvo emocionalnog zlostavljanja, te trajne ožiljke koje je ono izazvalo. Snažno svjedočanstvo o iskustvu emocionalnog zlostavljanja i tjelesnog kažnjavanja ostavlja i Kafka u „Pismu ocu“.

Posljednjih godina se na problem emocionalnog zlostavljanja i zanemarivanja djece usmjerila značajnija pozornost. Problemi koji se javljaju su u samom definiranju, tj preciznom jedinstvenom određenju navedenog pojma. Emocionalno zlostavljanje kao takvo javlja se uključeno u tjelesno i spolno zlostavljanje, ali sve češće kao samostalni oblik. Ni jedan oblik zlostavljanja nije stvorio toliko teškoća u praksi i istraživanju kao emocionalno, upravo zato što je često neprijavljeno, te ako se nalazi uz druge oblike zlostavljanja ostaje ne primijećeno. Emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje je za većinu stručnjaka ponavljajući obrazac ponašanja kojim se pokazuje da je dijete bezvrijedno, nevoljeno, neželjeno te da ono predstavlja samo sredstvo zadovoljavanja tuđih potreba, ali i ozbiljnije prijetnje djetetu tjelesnim ili psihičkim nasilje (Brassard i Hard, 1991).

Najčešći oblici emocionalnog zlostavljanja koje susrećemo danas su odbacivanje djetetovih potreba, verbalni napadi koji stvaraju strah, nesigurnost i napetost, ignoriranje i degradiranje djeteta, teroriziranje prijetnjama i kaznama,

manipuliranje djetetom u cilju zadovoljenja nekih svojih potreba koje nisu sukladne s djetetovim, konstantni sarkazam, ruganje i ponižavanje, izolacija, te pritisak na dijete da što brže odraste i podržavanje njegova neadekvatnog ponašanja.

Literatura kojom se danas susrećemo pokazuje da je zlostavljanje djece posljedica uzajamnog djelovanja vanjskih stresnih, bračnih, obiteljskih i osobnih činitelja (Killen, 2001). Sociološka objašnjenja govore o socijalnom stresu i kulturalnim modelima. Različiti činitelji u istraživanjima pokazuju da su starija djeca češće emocionalno zlostavljana. Također, djeca koja žive u zajednici s povećanom razinom kriminala, te u obitelji s malim prihodima imaju veći rizik da budu emocionalno zlostavljana. Učinci koji danas stvaraju veći rizik za emocionalno zlostavljanje su nasilni bračni odnosi, kaotični stil života, psihijatrijski problemi, zlostavljanost roditelja u djetinjstvu, zlouporaba alkohola i droge, te roditelji koji ne žele djecu. Djeca koja su danas emocionalno zlostavljana, te zanemarivana često imaju problema i teškoće u emocionalnom statusu, u razvoju i obrazovanju, tjelesnom statusu, seksualnom ponašanju, te u odnosu i interakciji s drugima.

Razmjere zlostavljanja i zanemarivanja djece nije ni u prošlosti, a ni sad lako utvrditi. S obzirom na to da roditelji i djeca često prikrivaju zlostavljanje mali dio ukupnog broja slučajeva biva prijavljeno nadležnim službama, čak i unatoč postojanju zakonske obaveze prijavljivanja. Incidenciju i prevalenciju emocionalnog zlostavljanja još je teže utvrditi. U Hrvatskoj se danas slučajevi emocionalnog zlostavljanja i zanemarivanje ne registriraju zasebno nego u zajedno s tjelesnim nasiljem. Posljednjih desetak godina navedeni problem sve se više prepoznaje i u Hrvatskoj, a rezultat toga su značajne zakonske promjene i povećana senzibilnost stručnjaka za taj problem kao i veći institucionalni pomoci. Iako još uvijek nije u teoriji i praksi postignuta suglasnost u određivanju emocionalnog zlostavljanja i zanemarivanja, nužno je dalje istraživati, te preciznije odrediti i definirati kriterije za određivanje navedenog nasilja. Potrebno je posebno paziti i pratiti otkrivene slučajeve nasilja u okviru različitih državnih sustava koji djeluju u lancu zaštite od zlostavljanja i zanemarivanja.

3. NASILJE MEĐU PARTNERIMA

Svaki partner unutar obitelji ima pravo da se osjeća voljeno i zaštićeno. Obiteljsko nasilje je jedan od fenomena koji postoji u obiteljima od pamtivijeka, ali je tek nedavno prepoznat kao društveni problem. Nasilje među partnerima tijekom povijesti prisutno je u različitim kulturama i razdobljima. Ono je prije bila javna stvar, isto koliko i svakodnevica u društvu, dok se danas smatra privatnom, te ostaje unutar četiri zida. Nalazimo sve više informacija kako obiteljski partneri umjesto da žive u skladnom i idealnom obiteljskom odnosu oni vrše nasilje jedan nad drugim tako što se vrijeđaju, tuku, seksualno zlostavljaju, materijalno izrabljuju, te čak u nekim ekstremnim slučajevima dolazi do ubojstva, tj. usmrćivanja partnera. U nekim državama tijekom povijesti nasilje nad ženama bila je zakonski dozvoljena pojava, te je muž imao apsolutnu moć nad njom, te djecom. Iako se rijetko spominje nasilje nad muškarcima unutar obitelji, zadnjih nekoliko godina posvetila se dodatna pažnja i tom problemu.

Slika 7. Nasilje među partnerima

Izvor: <https://www.counsellorwhocares.co.uk/services/abuse/>

(preuzeto: 25. Lipnja 2021.)

Nasilje među partnerima smatra se svako nasilno ponašanje koje se događa između dvoje bliskih osoba, a ono uključuje fizičko, emocionalno, seksualno i ekonomsko nasilje. Uz sve to u takvom obliku nasilja jedan od partnera pokušava stjeći kontrolu i moć nad drugim partnerom koji se osjeća uplašeno i zauzima pasivnu, podređenu ulogu (Zloković i Čekolj, 2018).

Unutar obitelji često dolazi do preklapanja više vrsta nasilja, pa govorimo o višestrukom zlostavljanju. Ono što predstavlja najveći problem kod ove vrste nasilja je ne prijavljivanje samog nasilja od strane partnera jer smatraju da nema pomoći, ili misle da je to tabu tema koja ostaje unutar obitelji, kako se obitelj ne bi raspala.

3.1. TJELESNO ILI FIZIČKO ZLOSTAVLJANJE MEĐU PARTNERIMA

Tjelesno nasilje među partnerima uključuje sve oblike zlostavljanja kao što su guranje, šamaranje, čupanje kose, udaranje rukama, nogama ili predmetima, nanošenje povreda različitim vrstama oružja, opekotina i sve drugo što može dovesti do lakih ili teških tjelesnim ozljeda. Tjelesno nasilje može ići i do pokušaja ubojstva, te i do samog usmrćivanja partnera. Iako oba partnera mogu biti izložena nasilju u obitelji, istraživanja pokazuju da je žena deset puta češće žrtva nasilja nego muškarac. Pojam tjelesnog nasilja u partnerskim odnosima zbiva se kroz dulje vrijeme, čini se u svrhu kontrole, dominacije i zastrašivanja partnera. Pojedini činovi nasilja među partnerima većinom nisu slučajni i izolirani događaji gubitka kontrole, već su takve epizode dio složenog kontinuiranog obrasca ponašanja u kojem je nasilje sastavni dio dinamike odnosa. Nasilni partneri smatraju da imaju potpunu moć i kontrolu nad svojim partnerima.

3.1.1. POVIJESNI PREGLED TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA MEĐU PARTNERIMA

Dokazi o pojavljivanju tjelesnog nasilja u obitelji mogu se naći još u pisanoj povijesti. Kroz razna povijesna razdoblja i različita društva širom svijeta bilo je mnogo društveno-pravnih presedana koji su ili otvoreno podržavali tjelesno nasilje ili ga nisu uspjeli osuditi. Mnoga ponašanja koja se danas smatraju društveno neprihvatljivima, u povijesti su bila svakodnevna i legalna pojava. Temeljna tema svakog društva koje je dopuštalo nasilje nad ženama unutar obitelji bio je patrijarhat. Muškarci su bili krajnji autoritet, a žene su se smatrale njihovim vlasništvom. U povijesti je čak postojala kaznenopravna praksa da su muževi vraćali svoje žene u domove roditelja kako bi ih kaznili. Kulturne prakse kažnjavanja muškaraca za zločine njihovih žena također su ojačale pravno podređivanje žena unutar obitelji. Muškarci su imali pravo kazniti i pogubiti svoju ženu bez službene intervencije.

U drevnim civilizacijama započeta je pravna i socijalna tradicija dopuštanja nasilja nad ženama unutar obitelji. U Hamurabijevom zakoniku nalazile su se odredbe o discipliniranju supruge od strane muža. Ove odredbe predstavljale su pravo na privatnu disciplinsku sankciju, bez intervencije pravnih vlasti. Muškarac kao nositelj kućanstava imao je pravo pogubiti svoju suprugu i njenog ljubavnika ako je uhvaćena u varanju. Mogla bi se utopiti i u rijeci zbog trošenja previše novaca ili gađenja. Suprug je mogao prodati ženu, ali i njenu djecu u ropstvo ili ih vezati u ropstvo na tri godine kako bi podmirio svoje dugove. Također, mogao je raskinuti brak kako god je on izabrao, ali od žene se tražilo da dokaže svoju nevinost i svoju okrutnost kako bi učinila isto. Neudane djevičanske kćeri koje bi silovao muškarac koji nije već bio oženjen bile su prisiljene udati se za svog silovatelja (Oberški, 1940).

U hebrejskim zakonima je sve više bila zastupljena smrtna kazna. U Grčkoj je muški nositelj domaćinstva imao pravo provoditi zakone onako kako on najbolje zna i vidi. Žena nije imala pribjegavanja, jer je cijeli život bila pod muškim vlasništvom.

Tijekom Rimskog carstva, privatna prava muškaraca bila su premlaćivanje, razvodi i ubojstva. Žene su se od svojih muževa mogle rastati samo u slučajevima pretjeranog nasilja, a ovo je pravo bilo i ograničeno na one iz viših slojeva. Žene iz nižih slojeva nisu se mogle razvesti od svojih nasilnih muževa koliko god zlostavljanje bilo pretjerano. Kršćanski car Konstantin Veliki je bio prvi car koji je pogubio svoju suprugu zbog sumnje u preljub, a ne zato što je zapravo uhvaćena u preljubu.

Njegova žena je za kaznu skuhana živa, a Konstantin je kasnije proglašen svetim u Katoličkoj crkvi. Razina nasilja dostupna muškarcu da održava red u svom domu u tim drevnim društvima bila je puno veća od današnje.

Brakovi u društvima srednjeg vijeka su često dogovarani između očeva i budućih muževa, ne vodeći računa o željama žena. Žene svih dobnih skupina muškarcima su bile pokretne stvari, a njihova vrijednost je bila kao spremačica ili uzgajivačica. Žene u srednjem vijeku u Europi su bile žive spaljene zbog njihovih prijestupa, a ti prijestupi su uključivali prijetnje muževima, počinjenje preljuba, grđenje, zanovijetanje ili pobačaj. Uzrok pobačaja nije bio bitan, čak iako je proizašao iz zlostavljanja od strane supruga.

Religija je također pridonijela ovakvom stajalištu. Muškarcu je dozvoljeno koristiti nasilje da bi doveo ženu u red. Prijekor, maltretiranje i zastrašivanje bili su prvi koraci, a ako to nije uspjelo, tada bi suprug ženu dobro istukao štapom. Smatrali su da je tako suprug spasio dušu žene od njezinih zlih puteva. Tu nailazimo na najpoznatije pravilo obiteljskog nasilja „pravilo palca“, koje ukazuje na to da muškarac može svoju suprugu tući štapom, ali samo ako je štap manjeg opsega od palca. To je ograničilo nasilje u obitelji, tamo gdje nisu prethodno postojale nikakve granice. Iz tog razloga se na ovo pravilo gledalo kao na poboljšanje položaja tretmana žena (Zloković i Čekolj, 2018).

Engleski zakon sadržavao je i druge odredbe za gospodara kuće da koristi fizičko nasilje protiv svoje supruge. Zakoni su postavili određena ograničenja ovoj moći, ali su ta ograničenja uglavnom bila iluzorna. Moć korištenja fizičke discipline bila je nužna sve dok zakon muškarce smatra odgovornima za zločine svojih žena. Francuski zakoni ograničili su nasilje od strane supruga na udarce bilo koje vrste sve dok nisu ostavljali nikakve tragove, ili su sletjeli na leđa. Smatralo se u to doba da muškarac nije muškarac ako nije gospodar svoje žene. U Francuskoj su žene bile definirane kao maloljetnice bez obzira na njihovu dob. Trajno unakazivanje bilo je dopušteno i za lakša kaznena dijela kao što je grdnja. Kodeks viteštva je pozivao na lomljenje nosa ženi kako bi bila trajno obilježena i osramoćena. Žena se mogla razvesti samo ako bi se moglo pokazati da ju je muškarac pokušao ubiti svojim nasiljem. U ta su vremena i sama društva bila veoma nasilna.

Potrebe za kažnjavanjem grešnika U SAD-u učinile su fizičko kažnjavanje žena također prihvatljivim, premda je pretjerano nasilje u kući bio grijeh. Razvod je bio rijetka pojava u puritanskom životu.

U modernije doba, partneri unutar obitelji imaju jednaki položaj, te je nasilje među partnerima sada ilegalno i društveno neprihvatljivo. Neke od država i dalje imaju praksu da je muškarac glava obitelji, te da on donosi sve odluke, a žena je u podređenom položaju. Isto tako i u današnje vrijeme nailazimo na mnoge oblike fizičkog zlostavljanja nad partnerima, kako iz svakodnevnih priča, tako i kroz medije. Događaju se mnoga premlaćivanja, dugotrajna teroriziranja, koja dovode i do katastrofalnih posljedica kao što je ubojstvo partnera. Problem koji se javlja u današnjem društvu je da partneri nemaju dovoljno hrabrosti napustiti nasilnu zajednicu zbog straha, nedostatka financija, zbog djece, a i kako će sama odluka odlaska utjecati na nasilnog partnera, te hoće li uopće odlaskom nasilje prestati. Iako u današnje doba postoje mnoge udruge i ustanove koje pomažu partnerima žrtvama nasilja, mnoge žene upravo iz ovih razloga ostaju i proživljavaju nasilje kroz cijeli život.

3.2. EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE MEĐU PARTNERIMA

Emocionalno zlostavljanje možda nije vidljivo, ali ono istroši cijelo naše srce i naše tijelo. U partnerskim odnosima ono je teška tema, te zvuči kao nešto što se rijetko događa. Žrtve emocionalnog nasilja je teško prepoznati zato što se o ovoj temi šuti, te većina partnera smatra da je u obitelji normalno ponekad se porječati, te ne shvaćaju ozbiljnost ovog problema u društvu.

Emocionalno zlostavljanje u partnerskom odnosu predstavlja način zlostavljanja u kojem jedan od partnera kontrolira drugog tako da kritizira, posramljuje, okrivljuje ili na neki drugi način manipulira njime. Emocionalno nasilan odnos prepoznamo kad postoji konstantan obrazac nasilnih riječi i nasilničkog ponašanja koje umanjuje samopoštovanje jednog od partnera, te umanjuje psihičko zdravlje i funkcionalnost u svakodnevnom životu. Cilj emocionalnog zlostavljanja je kontroliranje žrtve ušutkivanjem, izolacijom ili diskreditacijom. Žrtva se osjeća

zarobljeno u odnosu, te da bi izašla iz odnosa treba joj pomoć. Emocionalno zlostavljanje može biti suptilno, ali i otvoreno i manipulativno, te je veoma teško prepoznati ovakav način zlostavljanja. Iako većina promatrača shvaća da se u određenoj obitelji radi o emocionalnom zlostavljanju partnera, sama žrtva to ne primjećuje (Snaga namjere, 2021).

Emocionalno nasilni partneri očekuju od drugog partnera nerealne zahtjeve, te ih kritiziraju, optužuju, potkopavaju, krive za njihove pogreške i nedostatke i sl. Nasilni partneri su uvijek nezadovoljni koliko god se njihovi partneri trudili i davali sve od sebe da obiteljski odnos bude idealan i dobar. Oni će uvijek naći argumente za svađu, imat će drastične promjene raspoloženja, te se ponašati nestalno i nepredvidljivo. Takvi partneri optuživat će da ih se vara, koristi će ljubomoru kao znak ljubavi i prisiljavat će svoje partnere da sve svoje vrijeme provode s njima (Snaga namjere, 2021).

Partneri koji primijete prva nasilna ponašanja u odnosu uglavnom misle da se to dogodilo jedanput, te se više neće ponoviti. Pokušavaju opravdati takvo ponašanje i negiraju pravu istinu. No, osoba koja jednom počne s emocionalnim zlostavljanjem, ono nikada ne prestaje. Često se emocionalno zlostavljanje pretvara u fizičko, te dolazi do ekstremnih posljedica, a nekada i do teških tjelesnih ozljeda i smrti partnera koji je žrtva. Emocionalni zlostavljači u obitelji su i muškarci i žene, ali najčešće se žene oslanjaju na ovaj tip zlostavljanja, dok su muškarci pretežno fizički zlostavljači.

3.2.1. POVIJESNI PREGLED EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA MEĐU PARTNERIMA

Od 1996. nije bilo konsenzusa oko definicije emocionalnog zlostavljanja već su kritičari i istraživači nudili različite definicije. Iako ne postoji utvrđena definicija, emocionalno zlostavljanje obuhvaća svaku vrstu zlostavljanja emocionalne, a ne fizičke prirode. Pod psihološko zlostavljanje navodimo ispiranje mozga žrtvi, dok pod emocionalno, manipulaciju žrtvinim osjećajima. Emocionalno se zlostavljanje oduvijek temeljilo na moći i kontroli, te ga prepoznamo kao odbijanje, ponižavanje, teroriziranje, izoliranje, korumpiranje, te poricanje emocionalne reakcije. Moderna je tehnologija uz dosadašnje oblike zlostavljanja dovela do novih oblika kao što je

internetsko maltretiranje partnera, uhođenje putem društvenih mreža, te maltretiranje razmjennom tekstualnih poruka. Iako psihološko zlostavljanje nije uvijek dovodilo do fizičkog, fizičkom zlostavljanju u obiteljskim odnosima gotovo uvijek prethodi, te ga prati psihološko nasilje.

U prošlosti u patrijarhalnim obiteljima muškarci su bili emocionalni zlostavljači vlastitih žena, ali nova istraživanja pokazuju da u današnje vrijeme muškarci i žene su jednako emocionalno zlostavljani. Danas se smatra da će prije žena pokazati psihološku agresiju, nego muškarac. Muškarac u obitelji više koristi fizičko nasilje. Žene emocionalno nasilje pokazuju prijetnjama udarcima i bacanjem stvari, prijete uporabom noža ili pištolja protiv svog partnera. Danas se smatra da je u obiteljskim vezama žensko nasilje najčešće samoobrana, dok je muško dio trajnih napora za kontrolu i dominaciju nad ženskom partnericom. Upravo zbog toga većina ljudi smatra da je muško emocionalno zlostavljanje nad partnericama puno ozbiljnije nego od identičnih scenarija koji opisuju zlostavljanje žena nad muškim partnerom. Da se žene ne smatraju obično nasilnima dovelo je i shvaćanje nasilja nad partnerima u patrijarhalnom društvu. U patrijarhalnom društvu muškarac je bio glava obitelji, te je imao pravo donositi sve odluke, te kažnjavati vlastitu partnericu kako god je on to htio. Takve kulturne norme pokazivale su muškarce dominantnijima te se smatra i danas da će oni prije započeti s emocionalnim zlostavljanjem svoje partnerice, nego obrnuto. U današnje vrijeme emocionalno zlostavljani muškarci često nailaze i na komentare da su oni izazvali ili zaslužili zlostavljanje od strane svoje ženske partnerice, te se zato emocionalno nasilje nad muškarcima od strane partnerica rjeđe prijavljuje.

Istraživači su također naveli da emocionalno zlostavljanje supruge proizlazi iz normalnih psiholoških obrazaca ponašanja većine muškaraca. Feministkinje su nastojale shvatiti zašto muškarci koriste određeno emocionalno nasilje nad svojim partnericama, te su svojim trudom uspjele napraviti veliki pomak u ravnopravnosti i smanjenju nasilja nad ženama. Muškarci koji napadaju svoje žene zapravo ispunjavaju kulturne propise koji se njeguju u zapadnom društvu, a to su agresija, muška dominacija i ženska podređenost. Žene s niskim statusom, također su češće žrtve nego žene s visokim statusom. Pravni su sustavi u prošlosti podržavali tradiciju dominacije muškaraca i tek su posljednjih godina nasilnici počeli biti kažnjavani zbog svog ponašanja. Iako pravni sustav definira emocionalno nasilje kao nedozvoljeno,

mnoge varijable kao što su rasa, etika, kultura, nacionalnost, religija, obiteljska dinamika i mentalne bolesti čine vrlo teškim ili nemogućim definiranje muških i ženskih uloga u cjelokupnom stanovništvu, te shvaćanje samog emocionalnog zlostavljanja unutar obitelji.

Slika 8. Emocionalno nasilje među partnerima

Izvor: https://www.freepik.com/premium-photo/relationship-difficulties-conflict-abuse-concept-man-woman-face-face-screaming_12480447.htm

(preuzeto: 24. lipnja 2021.)

3.3. SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE MEĐU PARTNERIMA

Seksualno nasilje među partnerima definira se kao bilo koji seksualni čin, pokušaj dobivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog usmjeren protiv seksualnosti jednog od partnera pomoću prisile. Glavna karakteristika navedenog nasilja je upravo uporaba sile, prijetnje ili ucijene za ugrožavanje dobiti ili života same žrtve ili njoj bliske osobe (WHO, 2006).

Ovo nasilje uključuje i nasilne provjere nevinosti, sakaćenje spolnih organa, prisilni abortus, tjeranje na prostituciju i sl. Osim fizičkom prisilom, seksualnim nasiljem smatra se i ako je osoba verbalno pritisnuta da pristane na spolni odnos, a nesposobna je razumjeti prirodu ili stanje djela, te nesposobna odbiti ili priopćiti nespremnost da se uključi u spolni čin. To može biti zbog bolesti, invaliditeta, utjecaja alkohola ili droge, te zastrašivanja ili pritiska. Seksualno nasilje, također uključuje seksualno uznemiravanje, zlostavljanje, silovanje, te trgovanje osobama u svrhu prisilne prostitucije ili pornografije. U partnerskim odnosima nalazimo i reproduktivnu prisilu, ali i seksualno zanemarivanje, gdje jedan od partnera uskraćuje naklonost i seksualne odnose drugom partneru (Zloković i Čekolj, 2018).

Reproduktivna prisila ili „prisilna reprodukcija“ su prijetnje ili nasilje protiv partnerskih reproduktivnih prava, zdravlja i odlučivanja, te ona uključuje razna ponašanja namijenjena prisiljavanju ili pritisku partnera da zatrudni ili prekine trudnoću. Ova prisila povezana je i s prisilnim spolnim odnosom, strahom ili nemogućnošću donošenja kontracepcijske odluke, strahom od nasilja nakon odbijanja seksa i nasilnim miješanjem partnera u pristup zdravstvenoj zaštiti.

Seksualno uznemiravanje je jedan od najčešćih oblika seksualnog nasilja i on obuhvaća neželjena spolna ponašanja koje ne uključuju nužno fizički dodir, ali osobu dovode u neugodan i ponižavajući položaj, te kod nje izazivaju osjećaj srama.

Seksualno zlostavljanje je vrlo široka kategorija koja uključuje oblike seksualnog nasilja težih od uznemiravanja, a obuhvaća ponašanja iznuđena primjenom sile ili prijetnjama, te uključuju fizički dodir s nasilnikom.

Silovanje je najteži oblik seksualnog nasilja koji ostavlja dugotrajne posljedice, a odnosi se na vaginalnu, analni ili oralnu penetraciju penisom ili objektima.

Seksualno nasilje je jedno od najviše traumatizirajućih i najtežih iskustva u životu. U partnerskim odnosima je najteže prepoznati ovaj oblik nasilja zato što mnoge žrtve nisu svjesne da se radi o seksualnom nasilju, nego smatraju da tako obavljaju svoje bračne dužnosti.

Slika 9. Seksualno zlostavljanje među partnerima

Izvor: <https://www.modernghana.com/news/891000/battle-of-the-sexes-proxy-for-sexual-abuse.html>

(preuzeto: 24. lipnja 2021.)

3.3.1. POVIJESNI PREGLED SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA MEĐU PARTNERIMA

Povijesno gledano zakoni o silovanju odnosili su se samo na seksualno zlostavljanje izvan braka. U Engleskoj je 1700. godine vrhovni sud donio odluku, tj. „bračno izuzeće“ kojim se smatralo da se silovanje ne može dogoditi unutar bračne zajednice, te da bračnim pristankom žena muškarcu daje pristanak na spolni odnos

kad god on to želi. Takva praksa nastavila se i u 19. stoljeću, iako su reformatori smatrali da žena treba imati pravo da sama kontrolira vlastito tijelo, te ne bi trebala biti prisiljena na spolni odnos unutar braka. U to doba nije bilo ni jedne kaznene prijave protiv supruga zbog silovanja vlastite supruge. Tek su feministice srećom napravile značajne pravne korake u sprječavanju da oženjeni muškarac prisiljava svoju ženu na spolni odnos. U Republici Hrvatskoj zakonodavstvo tek od 1998. godine tretira silovanje kao kazneno djelo, a kako bi se podigla kaznena prijava potrebna je izjava supruge o načinu na koji je prisiljena na spolni odnos (Martinović i Rittossa, 2014).

Seksualno nasilje je često rezultat i nejednake moći između muškarca i žene, ali je uvijek i bio pod snažnim utjecajem kulturnih čimbenika i vrijednosti. Seksualni stavovi prema nasilju razlikuju se unutar različitih kultura. Tako da će se seksualno nasilje u bračnoj zajednici češće događati u kulturama koje njeguju uvjerenja o percepciji muške superiornosti i socijalnoj kulturnoj inferiornosti žena. Kultura kao takva oblikuje pojedinaca, te iz nje pojedinac stječe kulturne vrijednosti, stavove i ponašanja. Upravo je zato kultura bitna jer određuje kako populacija i društvo percipira i obrađuje seksualna djela, kao i seksualno nasilje. Važan element seksualnog nasilja je uporaba sile. Razne kulture opisuju određene oblike seksualnog nasilja koji se osuđuju i druge oblike koji se mogu tolerirati u određenoj mjeri. Primjerice, u Južnoj Africi u prošlosti se samo silovanje bijelih žena smatralo silovanjem, dok silovanje crkinja je bilo normalno. Pretpostavlja se da je i stopa neprijavljenih seksualnih pristupa veća u nekim azijskim kulturama gdje je djevičanstvo visoko cijenjeno, a skromnost žene od najveće važnosti koja njezinoj obitelji daje toliko potrebno poštovanje. Seksualno nasilje može proizaći iz mizoginističkog stava koji prevladava u kulturi. Tako je istaknuto da se u Indiji s kravama postupa bolje nego sa ženama. U ruralnoj Indiji djevojke nemaju neovisnu kontrolu nad svojom seksualnošću nego se očekuje da će se vjenčati, roditi djecu, prebacujući tako kontrolu svoje seksualnosti s oca na muža. U nekim kulturama smatra se ako se žena opire spolnom odnosu da na izravni način prijeti muškarcu i njegovoj muškosti. Upravo svaki otpor žene u patrijarhalnim kulturama partner doživljava kao prijetnju muškosti, te ga to još dodatno provocira da pribjegne nasilnijim sredstvima za kontrolu žrtve. Brak u nekim kulturama ženama nameće obvezu razmnožavanja, a u slučaju da žena koristi kontracepciju suočava se s

prijetnjama nasiljem. Također, uz prisilni brak, zajednički život i trudnoću, u slučaju smrti supruge, ženu u određenim kulturama nasljeđuje njegov brat (Gurvinder i Dinesh, 2013).

Cjelokupna povijest čovječanstva obilježena je dominacijom muškaraca, a čak i dan danas u nekim društvima još se uvijek različito se pozicioniraju muškarci i žene. Žene su, kao što je ranije navedeno, seksualno zlostavljane od svojih partnera i obitelji na različite načine, od genitalnih sakaćenja, prisilnih abortusa, nasilnih provjera djevičanstava, prisiljavanja na spolne odnose i neželjene seksualne radnje, do podvođenja tj. prisiljavanja na spolne odnose s drugim ljudima u zamjenu za novac i sl. U današnje vrijeme tehnologije uz sve ove vrste seksualnog nasilja pojavljuje se i objavljivanje seksualnog sadržaja partnera na internetu, prisiljavanje na gledanje pornografije, ali i u doba gdje postoji kontracepcija, neki od partnera uskraćuju žrtvi korištenje iste, što rezultira spolno prenosivim bolestima i neželjenom trudnoćom.

Seksualno nasilje među partnerima ostavlja dugoročne posljedice, kako psihijatrijske, tako i socijalne. Ono kao takvo je negativan i traumatičan životni događaj, bez obzira na spol partnera. Kroz povijest su unutar bračne zajednice počinitelji seksualnog nasilja bili muškarci, ali u današnje vrijeme iako u znatno manjoj mjeri seksualno nasilje se od strane žena događa i muškarcima. Danas žene znaju seksualno zanemarivati muškarce, ponižavaju ih sa seksualnim komentarima, te ne žele koristiti kontracepciju u svrhu zaštite.

Iako regulirano i kažnjeno zakonom, i danas postoje mnogi slučajevi seksualnog nasilja u braku, ali su najmanje prijavljeni slučajevi nasilja. Žrtve u velikom broju ne prepoznaju ovaj oblik nasilja kao zločin, jer na osnovu društvenih konvencija i dalje smatraju kako je njihova bračna obveza imati spolne odnose s partnerom. U današnje vrijeme se također zanemaruje mogućnost i pravo žena da u braku mogu i smiju odbiti seks. Upravo zato se silovanje u braku više ne smije smatrati privatnom stvari jer je ono ozbiljan problem cjelokupnog društva. Nekad široko odobravano i ignorirano od strane zakona i društva, silovanje se u braku sada odbacuje međunarodnim konvencijama, te spada u kazneno djelo.

4. NASILJE NAD RODITELJIMA

Prepoznati nasilno ponašanje prema roditeljima nije uvijek jednostavno čak niti samim žrtvama nasilja. Žrtve ne moraju nužno biti i fizički napadnute ili ozlijeđene, dovoljno je da žive u konstantnom teroru i snažnom osjećaju straha i opasnosti. Unutar obiteljske zajednice dolazi do različitih konflikata između roditelja i djece. Svaki se konflikt ne može smatrati nasiljem, jer nasilje primarno podrazumijeva namjerno nanošenje različitih šteta ljudima ili njihovom vlasništvu. Adolescenti u određenom životnom razdoblju odrastanja prema roditeljima pružaju otpor, ne poštuju autoritet, te postaju buntovni. Upravo zbog toga dolazi do sukoba između roditelja i djeteta oko svakodnevnih obveza, kupnje ili samog izgleda djeteta. Svakodnevni sukobi proizlaze i iz adolescentova neprihvatanja nekakvih dosadašnjih obiteljskih odnosa, roditeljevog neprihvatanja djetetovih dugih telefonskih razgovora, njegovu preuranjenu seksualnu aktivnost, ili konzumiranja alkohola ili droge. Ovi „uobičajeni“ sukobi između roditelja i djece uglavnom trajno ne narušavaju njihove obiteljske odnose i obje strane ih smatraju dijelom procesa odrastanja. Međutim, ako su sukobi prečesti, intenzivni, dugotrajni, agresivni i ometaju normalno funkcioniranje i odnose u obitelji, tada je potrebna pomoć stručnjaka koji se bavi ovakvim problemima (Zloković, 2009).

Između „uobičajenog“ otpora i agresije kojom se pokušava drugu osobu ozlijediti ili kontrolirati, postoje bitne razlike. Agresivno ponašanje moguće je prepoznati još u najranijoj dobi djeteta, posebice od četvrte pa do šeste godine. Nasilje nad roditeljima nije prihvatljivo i „uobičajeno“ ponašanje. Ono započinje često kao verbalno nasilje, a onda prelazi u druge oblike nasilja. Nasilje nad roditeljima čini se na mnogo načina, od tjelesnog, emocionalnog, materijalnog iskorištavanja i sl. Najčešće su to prijetnje, provociranje, bezobrazluk i nerealni zahtjevi. Tinejdžeri koji zlostavljaju svoje roditelje znaju igrati s njima i „bolesne“ umne igre, tjerajući ih da pomisle da su ludi. Neki zlostavljaju svoje roditelje materijalno, tako da im iskorištavaju sve njihove resurse, pa čak i sredstva koja nemaju. Nerijetko, i tjelesno napadaju svoje roditelje gurajući ih po stepenicama, pljujući, udarajući, pljuskajući i sl. Mnogi od roditelja su i emocionalno zlostavljani (Zloković, 2009).

Tjelesno zlostavljanje se smatra oblikom koji je lako prepoznatljiv, iako počinitelji često nastoje opravdati ozljede zabavom, igrom ili slučajnošću. U ovu vrstu nasilja nad roditeljima možemo uključiti udarce, štipanje, ugrize, ubode, ogrebotine,

opekline, te gađanje predmetima. Tjelesnim zlostavljanjem roditelja smatra se i uništavanje njegovih osobnih stvari, ili neki oblici tjelesnog (psihološkog) nasilja koje okolina ponekad ne prepoznaje kao što je uskraćivanje hrane i vode, onemogućavanje mirnog sna, sprječavanje korištenja sanitarnih prostorija, uskraćivanje zdravstvene skrbi, izlaganje ekstremnim temperaturama, te mnoge slične stvari. U ovoj vrsti zlostavljanja postoje i neki „skriveni“ tjelesni oblici nasilja kao što je stalno lupkanje po glavi, namjerno izmicanje stolice, podmetanje noge, te čupanje za kosu ili udove (Zloković, 2009).

Emocionalno nasilje nad roditeljima obično započinje verbalno, a često završava s drugim oblicima nasilja. U ovu vrstu nasilja spada namjerna psihička manipulacija, kontroliranje, te emocionalno povrjeđivanje roditelja. Djeca roditelje ismijavaju, nazivaju pogrdnim imenima, ponižavaju, viču na njih, psuju, vrijeđaju ih i sl. Emocionalnim nasiljem smatra se i kad djeca klevetaju i namjerno izmišljaju događaje, koriste neprimjerene geste ili mimike lica, stalno ignoriraju roditeljeve osjećaje i potrebe, bježe od kuće, postavljaju roditeljima nerealne zahtjeve i očekivanja, te potiču stalni strah (Zloković, 2009).

Seksualno nasilje nad roditeljima predstavlja „obiteljsku sramotu“ i „tabu temu“, iako slučajevi s kojima se susrećemo u svakodnevnom životu potvrđuju da neka djeca čine seksualno nasilje nad svojim roditeljima. Pod seksualnim nasiljem roditelja smatraju se erotski dodiri roditelja, te prisiljavanje roditelja na spolne odnose, pokazivanje spolnog organa roditeljima, masturbiranje ili prakticiranje seksa pred roditeljima, seksualno uznemiravanje, prisiljavanje roditelja na nemoralno ponašanje i prostituciju, te prisile roditelja na incest ili silovanje. Mnogi psihijatrijski slučajevi bilježe situacije ovakve vrste nasilja djeca nad roditeljima (Zloković, 2009).

Materijalno iskorištavanje roditelja je iskorištavanje koje ima za cilj roditelja iskoristiti, osiromašiti ili steći vlastitu korist, a roditelju nanijeti teži oblik štete. Djece često prisiljavaju roditelje da im kupuju najnovije stvari iako znaju da im oni to ne mogu priuštiti. U materijalno zlostavljanje spada krađa novaca ili drugih vrijednosti, kontroliranje novaca, te prisiljavanje roditelja da od drugih osoba posuđuju novac (Zloković, 2009).

Roditeljima se često i manipulira. Osnovna svrha manipulacije roditeljima je da se roditelj podredi i bude zavisan o djetetu. Svrha je i sustavna prisila, kontrola,

podčinjenost, iskorištavanje, te što intenzivnija ovisnost roditelja o vlastitom djetetu koji želi ostvariti neki vlastiti cilj ili korist. Ne postoje jedinstveni uzroci kojima se može objasniti zašto se događa manipulacija među članovima obitelji, ali možemo reći da je to nemoralna pojava, te se tretira kao jedan oblik nasilja. Ovaj problem se često zanemaruje, iako bi javnost trebalo osvijestiti o kompleksnosti ovoga problema (Zloković, 2009).

Slika 10. Nasilje nad roditeljima

Izvor: <https://nzfvc.org.nz/news/new-elder-financial-abuse-working-paper>

(preuzeto: 25. lipnja 2021.)

4.1. POVIJESNI PREGLED ZLOSTAVLJANJA NAD RODITELJIMA

U kontekstu obiteljskog nasilja treba svakako podsjetiti na mnoge slučajeve tijekom povijesti, ubijanja, trovanja, zlostavljanja vlastitih roditelja radi „bržeg“ stjecanja nasljednih „prava“, te preuzimanja obiteljske imovine. Tijekom povijesti sve

do danas nasilje u obitelji se smatralo privatnim problemom, te na različitim socijalnim razinama još uvijek i u suvremeno doba egzistira kao privatni problem i obiteljska tajna.

Nasilje nad roditeljima u obitelji složeni je javnozdravstveni, te psihosocijalni problem koji se sve jasnije prepoznaje kao jedan od značajnih izazova s kojim se današnje društvo susreće. Iako nije novi socijalni fenomen, svijest o ovoj pojavi kao kršenju ljudskih prava počinje se javljati 70-tih godina 20. stoljeća. Vijeće Europe je 1990. provelo sustavno istraživanje nasilja nad građanima treće životne dobi u 21 zemlji Europe, te se pokazalo da je nasilje nad roditeljima u obitelji mnogo raširenije nego što se pretpostavljalo. U različitim dijelovima svijeta pokazalo se da bez obzira na kulturološke, gospodarske i političke razlike nasilje nad roditeljima se događa u svim društvima neovisno o socioekonomskom statusu starijih koji su mu izloženi. Ipak, nasilje nad roditeljima još uvijek nije dovoljno istraženo i svijest o njegovim učincima nije dovoljno prisutna u profesionalnoj, ali i ostaloj javnosti (Ajduković, Rusac i Ogresta, 2007).

Dokument Svjetske zdravstvene organizacije daje suvremeno određenje zlostavljanja roditelja, te je od izuzetne važnosti i značaja. U tom se dokumentu zlostavljanje nad roditeljima napokon stavlja u isti kontekst odnosa i zlouporabe moći kao što je i nasilje nad djecom ili ženama u obitelji (Ajduković i Pavleković, 2004). Nasilje nad roditeljima u današnje vrijeme ukazuje na veliku „tamnu brojku“, a samo se nekoliko slučajeva zlostavljanja prijavi. Takvu vrstu nasilja je teže i otkriti jer socijalna izolacija nekih starijih roditelja može povećati i rizik maltretiranja sam po sebi i biti poteškoća utvrđivanja maltretiranja.

U Hrvatskoj do sada nisu postojala sustavna i relevantna istraživanja ove pojave, te se o nasilju nad roditeljima počelo pisati tek posljednjih nekoliko godina. Hrvatska je kao tranzicijska zemlja suočena s nezaposlenošću, niskim mirovinama, rodnom i dobnom diskriminacijom, reformama sustava socijalne skrbi, privatizacijom zdravstvenog sustava, problemima stanovanja i sl. što je dovelo do toga da su stariji građani siromašni i socijalno ranjivi, što upućuje na povećani rizik za izloženost nasilju i zlostavljanju u obitelji. Istodobno suočeni smo i s porastom broja starijih osoba u našem društvu (Ajduković, Rusac i Ogresta, 2007).

U svakodnevnom životu nailazimo na mnoge situacije koje se opravdano smatraju nasiljem nad roditeljima. Iako se u literaturi navodi da je žena većinom žrtva, a muškarac počinitelj nasilja, u ovom slučaju zlostavljači su podjednako zastupljeni. Dok muškarci u češće zlostavljaju tjelesno, žene su prema roditeljima sklonije emocionalnom i verbalnom nasilju. Neki od slučajeva poznati su nam iz vlastite prakse u radu na problemima obiteljskog nasilja, dok su nam neki slučajevi poznati iz medija. Ekstremni slučajevi dopijevaju čak i do crnih kronika, od kojih nas zaprepašćuju izneseni slučajevi nasilja nad roditeljima (Zloković, 2009).

Današnje društvo treba biti osjetljivo prema ovoj temi, te omogućiti starijim osobama da progovore o zlostavljanju i pružiti im adekvatnu podršku i pomoć.

Slika 11. Iza zaključanih vrata

Izvor: <https://www.post-gazette.com/opinion/Op-Ed/2019/02/26/Clergy-sexual-abuse-among-the-Southern-Baptists/stories/201902260003>

(preuzeto: 24. lipnja 2021.)

5. ZAKLJUČAK

Društvo ima tendenciju razmišljati o obitelji kao relativno sigurnom mjestu, sigurnoj luci i mjestu gdje su svi članovi ravnopravni i voljeni. Nažalost, ovaj sustav obitelji je idealiziran, te su obitelji prečesto izvor zlostavljanja i nasilja. Zlostavljaju se djeca, supružnici, te roditelji i starije osobe. Činjenica je da se većina obiteljskog nasilja događa upravo iza zatvorenih vrata, često skriveno, neprimijećeno ili ignorirano.

Nasilje u obitelji kao takvo je kompleksna pojava i zasigurno jedna od najosjetljivijih tema. Predstavlja težak i ozbiljan problem kojem svakodnevno svjedočimo. Kad govorimo o nasilju u obitelji uvijek se nađemo u procijepu između poštovanja obiteljskog integriteta i privatnosti, s jedne strane, te potrebe da se zaštiti žrtva obiteljskog nasilja, s druge strane. Nasilje u obitelji obuhvaća fizičko ili tjelesno povrjeđivanje, seksualno zlostavljanje, emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje, te ekonomsko iskorištavanje. Ono ostavlja dalekosežne posljedice i nerijetko rađa novim nasiljem, stvarajući time začarani krug. Žrtve nasilje uglavnom šute o svojim napadačima, bojeći se onoga što će se dogoditi ako progovore.

Obiteljsko je nasilje kao jedan od fenomena koji seže u daleku prošlost i kao socijalno prihvaćen oblik ponašanja u mnogim kulturama. Odrasli muški članovi obitelji stoljećima su imali pravo kontrolirati i postavljati pravila ponašanja ženama i djeci, kao i odlučivati o njihovom životu i smrti. U davnim vremenima društvo je bilo ispunjeno brutalnim nasiljem u ratovima, sportovima i kaznama, što se odrazilo i na sam odnos unutar obitelji. Patrijarhat je bio na vrhuncu, te je sve bilo u rukama gospodara kuće. Nasilje koje se vršilo nad djecom u prošlosti je bilo puno okrutnije i brutalnije. Djeca su bila žrtve vlastite obitelji. Roditelji su ih odbacivali, tukli, seksualno iskorištavali za zadovoljenje vlastitih potreba, osakatili, emocionalno vrijeđali i sl., što je u nekim slučajevima završavalo s teškim tjelesnim ozljedama ali i smrću djeteta. Smrt djeteta je nekad i bio sam cilj nasilja od strane roditelja, te su oni djecu ubijali utapajući u rijeke, pridonosili kao žrtvu bogovima, te ih ostavljali na planinama ili u jamama vjerujući da će ih bog spasiti. Unutar obitelji ništa bolje nisu prolazile ni žene, koje su bile pod vlašću muževa, te su kažnjavanje privatnim disciplinskim sankcijama bez intervencije pravnih vlasti na način koji je odlučio njihov muž. Muževi su žene brutalno premlaćivali, žive kuhali, utapali u rijeci, seksualno iskorištavali, omalovažavali, te ubijali. U modernijim vremenima žene su počele

posezati za jednakošću, te postižu odrađenu dozu uspjeha. Nasilje postaje ilegalno i društveno neprihvatljivo u većini društava. Ono što je prije bilo legalno i društveno prihvatljivo, sada postaje ilegalno.

Iako kao takvo, nasilje unutar obitelji i danas je prisutno među nama. Bilo tko može biti žrtva nasilja, a većina onih koji zlostavljaju su i sami nekad bili zlostavljani, nekad nezaštićeni postali su napadači. Zbog toga je najvažnije educirati djecu i roditelje, provoditi individualne i grupne razgovore, organizirati radionice, te pružiti pomoć. Svim incidentima unutar obitelji treba pristupiti ozbiljno, te obratiti pozornost na znakove koji upućuju na nasilje. Znakovi mogu biti vidljivi, pa sve do onih puno dubljih, od izoliranosti, agresivnosti, napadaja panike i sl. Primjećivanjem i pravovremenim reagiranjem možemo smanjiti pojavljivanje daljnjeg nasilja. U zadnje vrijeme sve se više upozorava javnost na slučajeve obiteljskog nasilja, te mnogi stručnjaci upravo tom problemu posvećuju najviše pažnje.

6. LITERATURA I MREŽNI IZVORI

Adventisti Hrvatska (2011). *Seksualno zlostavljanje djece*. <https://adventisti.hr/seksualno-zlostavljanje-djece/> [Pristupljeno: 20-06-2021]

Ajduković, M., Pavleković, G. (2000). *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Ajduković, M., Pavleković, G. (2004). *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Ajdruković, M., Rusac, S., Ogresta, J. (2007). Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji. *Revija za socijalnu politiku*. [Online] vol. 15., no. 1. URL: <https://hrcak.srce.hr/30348> [Pristupljeno: 20. lipnja 2021.]

American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (2008). http://www.aacap.org/cs/root/facts_for_families/child_sexual_abuse [pristupljeno 20. lipnja 2021.]

Bilić, V. (2008). *Tjelesno i emocionalno zlostavljanje djece i njihov školski uspjeh*. Doktorska disertacija: Filozofski fakultet.

Bilić, V., Buljan Flander, G., Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad djecom i među djecom*. Zagreb: Naklada Slap.

Brassard, M. R., Hart, S. N. (1991). Psychological maltreatment: Progress achieved. *Development and Psychopathology*. [Online] vol. 3., no. 1. URL: https://www.libs.uga.edu/reserves/docs/scans/8_9_2019/hart_psychological_maltreatment.pdf [Pristupljeno: 20. lipnja 2021.]

Buljan-Flander, G., Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.

deMause, L. (2009). *Povijest zlostavljanja djece (1. dio)*. <https://www.h-alter.org/vijesti/povijest-zlostavljanja-djece-1-dio>

deMause, L. (2009). *Povijest zlostavljanja djece (2. dio)*. <https://www.h-alter.org/vijesti/povijest-zlostavljanja-djece-2-dio> [Pristupljeno: 20. lipnja 2021.]

deMause, L. (2009). *Povijest zlostavljanja djece (3. dio)*. <https://www.h-alter.org/vijesti/povijest-zlostavljanja-djece-3-dio> [Pristupljeno: 20. lipnja 2021.]

Gurvinder, K., Dinesh, B. (2013). Sexual violence against woman: Understanding cross - cultural intersections. *Indian Journal of Psychiatry*. [Online] vol. 55., no. 3. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3777345/> [Pristupljeno: 22. lipnja 2021.]

Killen, K. (2001). *Izdani. Zlostavljana djeca su odgovornost svih nas*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Lonza, N. (2001). Dvije izgubljene duše: Čedomorstvo u Dubrovačkoj Republici (1667- 1808). *Anali Dubrovnika*. vol. 39., str. 261-303.

Martinović, I., Rittossa, D. (2014). Spolni odnošaj bez pristanka i silovanje – teorijski i praktični problemi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. [Online] vol. 21., no. 2. URL: <https://hrcak.srce.hr/143590> [Pristupljeno: 22. lipnja 2021.]

Milner, J. S., Robertson, K. R., Rogers, D. L. (1990) 'Childhood history of abuse and adult child abuse potential'. *Journal of Family Violence*. vol. 5., no. 1., str. 15-34.

Oberški, J. (1940). Socijalni položaj žene po Hamurabiju u odnosu prema Mojsijevu zakonu. *Bogoslovska smotra*. [Online] vol. 28., no. 3. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=73471 [Pristupljeno: 22. lipnja 2021.]

Sesar, K. (2009). Spolno zlostavljanje djece. *Ljetopis socijalnog rada*. [Online] vol. 16., no. 3. URL: <https://hrcak.srce.hr/47818> [Pristupljeno: 20. lipnja 2021.]

Snaga namjere (2021). Emocionalno zlostavljanje u odnosima. <https://snaganamjere.com/2021/04/20/emocionalno-zlostavljanje-u-odnosima-1-dio/> [Pristupljeno: 21. lipnja 2021.]

Tomison, A. M. (2001). *A history of Child Protection: Back to the Future?*. Melbourne: The Australian Institute of Family studies: Family Matters.

World Health Organization (2006) – *Definition of Child Abuse*. <http://www.who.org/definition/WHO.html> [Pristupljeno: 20. lipnja 2021.]

Zaninović, M. (1998). *Opća povijest pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.

Zloković, J. (2009). *Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?*. Rijeka: Grafika Zambelli.

Zloković, J., Čekolj, N. (2018). *Osnaživanje obitelji za razvoj pozitivnih odnosa*. Rijeka: Grafičko oblikovanje i tisak Zambelli.

Ždero, V. (2005). *Psihičko zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*. Split: Udruga Mirta.

7. POPIS SLIKA

Slika 1. Zlostavljano dijete Izvor: <https://archive.pakistantoday.com.pk/2020/02/05/massive-increase-in-rape-child-sexual-abuse-in-punjab/> (preuzeto: 23. Lipnja 2021.)

Slika 2. Tjelesno zlostavljanje djeteta

Izvor: https://en.publika.md/abused-4-year-old-child-told-social-workers-her-name-is-idiot_2626700.html (preuzeto: 23. lipnja 2021.)

Slika 3. Pogled zlostavljanog djeteta

Izvor: <https://www.haikudeck.com/child-abuse-uncategorized-presentation-l2yiWr5dJx> (preuzeto: 23. lipnja 2021.)

Slika 4. Emocija na licu zlostavljanog djeteta

Izvor: <https://www.west-info.eu/cyprus-acts-against-child-sexual-abuse/> (preuzeto: 23. lipnja 2021.)

Slika 5. Strah zlostavljanog djeteta

Izvor: <https://specimen-news.com/2019/01/16/groundbreaking-study-highlights-responses-to-sexual-violence-against-children/> (preuzeto: 23. lipnja 2021.)

Slika 6. Emocionalno zlostavljanje djeteta

Izvor: <https://sites.google.com/site/exploitationofchildren/child-abuse/verbal-abuse> (preuzeto: 22. lipnja 2021.)

Slika 7. Nasilje među partnerima

Izvor: <https://www.counsellorwhocares.co.uk/services/abuse/> (preuzeto: 25. Lipnja 2021.)

Slika 8. Emocionalno nasilje među partnerima

Izvor: https://www.freepik.com/premium-photo/relationship-difficulties-conflict-abuse-concept-man-woman-face-face-screaming_12480447.htm (preuzeto: 24. lipnja 2021.)

Slika 9. Seksualno zlostavljanje među partnerima

Izvor: <https://www.modernghana.com/news/891000/battle-of-the-sexes-proxy-for-sexual-abuse.html> (preuzeto: 24. lipnja 2021.)

Slika 10. Nasilje nad roditeljima

Izvor: <https://nzfvc.org.nz/news/new-elder-financial-abuse-working-paper> (preuzeto: 25. lipnja 2021.)

Slika 11. Iza zaključanih vrata

Izvor: <https://www.post-gazette.com/opinion/Op-Ed/2019/02/26/Clergy-sexual-abuse-among-the-Southern-Baptists/stories/201902260003>

(preuzeto: 24. lipnja 2021.)

SAŽETAK

Cilj ovog rada bio je opisati nasilje u obitelji, te kako se ono manifestira kroz povijest i danas. Povijesni i književni izvori dokumentiraju različite oblike nasilja unutar obiteljske zajednice. Iako su neki od oblika nasilja u različitim kulturama i civilizacijama tijekom povijesti bili prihvaćeni i legalni, danas se zahvaljujući razvoju društvene svijesti smatraju ilegalnim, te nailaze na društveno neodobravanje. Nasilju u obitelji izloženi su djeca, partneri, te starije osobe. Najčešće se u obitelji radi o tjelesnom, emocionalnom, seksualnom ili ekonomskom zlostavljanju. Stoljećima su odrasli muški članovi obitelji imali neprijeporno pravo kontrolirati i postavljati pravila ponašanja ženama i djeci unutar obitelji. Muškarci su mogli odlučivati o njihovom životu i smrti, te je nasilje unutar obitelji bilo svakodnevnica tadašnjeg društva. Tijekom povijesti nasilje u obitelji se smatralo privatnim problemom, ali sve češće postaje javni problem. Žene su se tijekom godina izborile za svoja prava, te su postala ravnopravni članovi obitelji, a obitelj se počela smatrati mjestom sigurnosti, ljubavi i poštovanja. Iako bi obitelj trebala djelovati kao takva, i danas postoje mnoge obitelji u kojima nasilje još uvijek postoji. Upravo iz tog razloga mnogi stručnjaci u današnje vrijeme najviše pažnje posvećuju ovom problemu.

KLJUČNE RIJEČI: nasilje, obitelj, partneri, djeca, povijesni pregled

SUMMARY

The aim of this paper is to describe domestic violence, and how it has manifested itself throughout history and today. Historical and literary sources document various forms of violence within the family community. Although some forms of violence in different cultures and civilizations have been accepted and legal throughout history, today, thanks to the development of social consciousness, they are considered illegal and meet with social disapproval. Children, partners and the elderly are exposed to domestic violence. The most common in the family is physical, emotional, sexual or economic abuse. For centuries, adult male family members have had the undisputed right to control and set rules of conduct for women and children within the family. Men were able to make decisions about their lives and deaths, and domestic violence was an everyday occurrence in society at the time. Throughout history, domestic violence has been considered a private problem, but it is increasingly becoming a public problem. Over the years, women fought for their rights, became equal members of the family, and the family began to be considered a place of security, love, and respect. Although the family should act as such, there are still many families today where violence still exists. It is for this reason that many experts nowadays pay the utmost attention to this problem.

KEY WORDS: violence, family, partners, children, historical overview